

Ansats till kvalitativ uppföljning

En kvalitativ och
resonerande uppföljning av kultur-
nämndens verksamhet

Rapport: Sarah Magnusson
Januari 2017

Ansats till kvalitativ uppföljning

Förord

Många, både förtroendevalda, tjänstemän och utomstående betraktare vittnar om svårigheten att formulera mål som är tydliga och enkla att såväl omsätta som följa upp - utan att bli för detaljerade. Om detta finns en hel del skrivet.

I essän Mål utan mening? Om ordstyrning i landet där allt är prioriterat (2006) skriver professor Daniel Tarschys om mål - och resultatstyrningens mer "problematiska och gåtfulla" effekter. Han menar att uttolkningen av de politiska målen kan vara kontraproduktiv. Dessa "är i allmänhet väljudande och lätta att instämma i, men de ger sällan någon särskilt tydlig ledning när man ska gå från ord till handling... Inte heller är det lätt att i efterhand fastställa i vilken mån så allmänt hållna mål har uppnåtts. Hur utvärderar man en verksamhet med ogripbara och nebulösa syften?" Tarschys resonerar vidare om gapet mellan sifferstyrning (indikatorer) och ordstyrning (mål och delmål) samt gör en översiktlig kategorisering av olika typer av mål. Den summerande underrubriken lyder "Målstyrningens undertext: gör så gott ni kan!" bär sin egen slutsats.

I 2009 års kulturutredning förs ett liknande resonemang. En tanke som presenteras är att målformuleringarna för den statliga kulturpolitiken kanske snarare handlat om att manifesteras och tydliggöra hela politikområdet som sådant. "De signalerade att kultur generellt sett var en viktig samhällsfråga och kanske var det detta som uppskattades mest av den kulturintresserade allmänheten, av kulturskapare och kulturarbetare och av dem som arbetade i kulturförvaltningarna. Målen sammanfattade politiken och dess viktigaste funktion var att sätta kulturpolitiken på den politiska kartan." Resonemang förs också om svårigheterna att faktiskt följa upp de övergripande mål som trots allt definierar ett helt politikområde, där friheten från offentlig och politisk styrning är en grundfråga.

Landstingets nya kulturpolitiska mål - Fri kultur som främjar möten, upplevelser, delaktighet och bildning - är ett försök att faktiskt just göra kulturpolitiken angelägen och greppbar för en vidare krets än den egna sektorn. Kulturnämndens verksamhet kännetecknas av dess komplexitet och därigenom också av svårigheten att genom ett fåtal indikatorer

Rapport
RegDatum

och mätetal skapa en rättvisande bild av dess effekter. Parallellt med det större målarbete som just nu bedrivs inom Stockholms läns landsting pågår därför - som ett led i denna undersökning kring mätbarhet och kultur - också ett av nämnden, Statens kulturråd och flertalet av länets kommuner gemensamt finansierat forskningsprojekt; Går det att mäta konstnärlig kvalitet?

I den följande rapporten görs en ansats till en mer kvalitativ och resonerande uppföljning av kulturnämndens verksamhet, som ska ses som ett komplement till mer kortfattade bokslutstexter och kvantitativt uppföljbara mål. Strukturen följer de gällande målformuleringarna och inkluderar målområdena demokrati, jämlikhet, jämställdhet och tillgänglighet. Av naturliga skäl bygger rapporten på verksamheter som fick ekonomiskt stöd av nämnden verksamhetsåret 2015 då redovisning av bidrag sker med en viss förskjutning. Rapporten har skrivits av Sarah Magnusson, som under åren 2015 och 2016 var anställd som kommunikatör på kulturförvaltningen. Hennes arbete bygger på inlämnade redovisningar, pressurklipp och enskilda intervjuer.

Trevlig läsning!

Eva Bergquist
förvaltningschef
Kulturförvaltningen

Inledning

Kulturförvaltningen arbetar på uppdrag av Stockholms läns landstings kultur- nämnd med att *främja ett fritt och tillgängligt kulturliv av hög kvalitet i hela Stockholms län*. Med detta menas att institutioner och fria kulturaktörer ska ges möjlighet att utvecklas och livnära sig på sin konstform - och bidra till att länets invånare får tillgång till ett mångfaldsrikt och professionellt kulturutbud i sin närmiljö.

Detta görs framförallt genom kulturförvaltningens stödgivning som under budgetåret 2015 uppgick till 432,4 mnkr kr. Gemensamt för alla våra stödmottagare är att de verkar för ett eller fler av kulturförvaltningens tre delmål, samt i linje med förvaltningens fyra målområden.

Delmål: *Barn och unga prioriteras, Konst och kultur i vården och Fördjupat samarbete kring kulturella och kreativa näringar.*

Målområden: *Demokrati, Jämställdhet mellan könen, Jämlikhet mellan olika sociala och kulturella grupper och Tillgänglighet för funktionshindrade.*

Varje målområde åtföljs av en beskrivning som pekar på vad nämnden åsyftar med demokrati, jämställdhet mellan könen och så vidare, kopplat till kulturförvaltningens uppdrag att främja ett fritt och tillgängligt kulturliv av hög kvalitet i hela Stockholms län. Beskrivningarna verkar som riktlinjer för kulturförvaltningens bedömning av vilka mottagare som ska få stöd. Urvalet styrs också av att nämnden fastställt att delmålet *barn och unga prioriteras* ska ta sig uttryck genom att 70 procent av landstingets stöd till länets kulturliv ska gå till aktörer som bedriver verksamhet för målgruppen.

Utifrån kulturnämndens övergripande målformuleringar görs i denna rapport en kvalitativ presentation av ett par av de satsningar som skett inom ramen för organisationer som erhållit stöd under 2015 - och som bidragit till kulturnämndens måluppfyllelse. Det handlar om ett urval av insatser som vi finner särskilt relevanta i sammanhanget och för vilka landstinget varit delfinansierat genom kulturnämndens stöd till hela eller delar av en organisations verksamhet. I vissa fall handlar det om riktade medel för ett särskilt projekt eller satsning, men det nämns då också i texten.

Länskulturfunktionerna och Stockholms Konserthus

Det ska också tilläggas att det bland stödmottagarna som omnämns i rapporten finns sju stycken organisationer som har en särskild plats i kulturnämndens stödgivning – *Stockholms Konserthus* och de sex länskulturfunktionerna: *Regionbibliotek Stockholm, Film Stockholm, Slöjd Stockholm, Stockholms*

läns museum, DIS/Dans i Stockholms stad och län och Länsmusiken i Stockholm.

Landstinget har sedan 1992 tagit det ekonomiska ansvaret för *Stockholms Konserthus* och dess orkester *Kungliga filharmonikerna* i form av huvudfinansiering. Länskulturfunktionerna har i sin tur ett särskilt uppdrag från kultur- och konstnämnden om att främja ett fritt och tillgängligt kulturliv av hög kvalitet i hela Stockholms län inom sina respektive konstområden – inte minst för barn och unga. En viktig del av detta uppdrag består vidare i att länskulturfunktionerna skapar och fördjupar sina samarbeten med länets kommuner, samt med andra län och regioner i Sverige.

Disposition, metod och syfte

Rapporten bygger på de redovisningar som stödmottagarna lämnat in för 2015 när inget annat anges. Redovisningarna består av blanketter där aktörerna berättar hur de arbetat med våra målområden och om deras verksamhet under året, samt av årsredovisningar, verksamhetsberättelser och ibland ytterligare bilagor som ger en fördjupad beskrivning av projekt som gjorts inom ramen för deras verksamheter. I vissa förekommande fall har även kompletterande mejlkonversationer och samtal gjorts för att få en bättre förståelse.

Studien innehåller sju avsnitt som är indelade efter kulturförvaltningens tre delmål och fyra målområden. I varje avsnitt redogörs det för innebörden av dessa samt hur våra stödmottagare uppfyllt dem genom ett urval av projekt/verksamheter som vi anser särskilt relevanta i sammanhanget för 2015. Avsnittet "Demokrati" inleds exempelvis med följande beskrivning som pekar på vad nämnden åsyftar med målområdet:

"Kultur- och föreningslivet är en viktig del i ett demokratiskt samhälle. Kultur- och konstnämnden prioriterar regional och social spridning och vill stimulera till mångfald, samhällsengagemang och opinionsbildning. De organisationer som får stöd ska vila på demokratisk grund vad avser både organisationens uppbyggnad och den verksamhet som bedrivs."

I avsnittet ges sedan exempel på hur olika stödmottagare verkat för regional och social spridning, samhällsengagemang och så vidare. Förtydligas bör också att flera av de projekt/verksamheter som omnämns i ett avsnitt lika gärna hade kunnat placeras inom ett annat delmål eller målområde. *10-TALs* mobila skrivverkstad *Poesifabriken* som beger sig ut till skolor och bibliotek över hela länet och som presenteras i avsnittet "Barn och unga prioriteras" hade exempelvis lika gärna kunnat placeras under avsnittet "Demokrati", som ett exempel på regional och social spridning. Den feministiska föreställningen *Oum*

som *Re: Orient* turnerade med i Stockholm stads förorter och som ges som exempel på regional och social spridning, hade i sin tur lika gärna kunnat placeras under avsnittet "Jämställdhet mellan könen".

För att ge ytterligare perspektiv på de olika projekten och verksamheterna som presenteras i rapporten har olika röster tillförts från kulturaktörernas redovisningar och från medier som rapporterat om projekten/verksamheterna. I avsnittet "Konst och kultur i vården" berättar exempelvis en chefsjuksköterska om det värde som clownverksamheten *Glädjeverkstan* har för patienter, anhöriga och vårdpersonal på Astrid Lindgrens Barnsjukhus i Huddinge. I avsnittet "Fördjupat samarbete mellan kulturella och kreativa näringar" berättar två konstnärer vad SITEs verksamhet tillfört deras konstnärliga utveckling. I avsnittet "Barn och unga prioriteras" intervjuas två barn av Dagens Nyheter respektive Mitti Nacka om deras medverkan i Folkoperans uppsättning av den klassiska dödsmissan Mozarts Requiem, där nio barn gavs en röst i form av deras egna berättelser och tankar om framtiden - och människans dödlighet.

En del av målområdena avslutas med kortintervjuer under rubriken "Kulturaktörer berättar", som syftar till att ytterligare belysa goda exempel kopplade till de olika målområdena.

Syftet med rapporten är att visa på den kraft och det värde som Stockholms läns kulturliv har i samhällsbygget och för länets invånare, genom att lyfta kvalitativa värden.

Barn och unga prioriteras

Enligt barnkonventionen har alla barn rätt att delta i kulturella och konstnärliga aktiviteter. Barns och ungas rätt till kultur är också ett nationellt kulturpolitiskt mål och en målgrupp som prioriteras inom *Stockholms läns landsting*, avseende länsinvånare i åldern 0-25 år. Detta gäller såväl kultur för, med och av barn och unga.

Event av och för unga

För att främja kulturprojekt som drivs av unga har landstinget under lång tid haft ett särskilt stöd, Ung Aktiv Kultur¹, men den här typen av projekt återfinns även inom de organisationer som fått landstingets mer omfattande stöd under 2015.

---

¹ Till följd av den bidragsöversyn som kulturförvaltningen genomförde under 2014/2015 i nära samverkan med kulturlivet ersattes stödet med ett helt nytt projekttöd på 1-3 år i april 2016. Den första ansökningsomgången av den nya stödformen påbörjades senhösten 2016.

Unga syns, hörs och räknas

På *Fryshuset* i Hammarby Sjöstad har exempelvis flera av årets evenemang planerats och genomförts av ungdomar. Det har varit alltifrån konserter, showcases, battles, tävlingar och utställningar med mellan 50 och 250 besökare per event. Vikten av att involvera unga i verksamheten är vidare något som genomsyrar *Fryshuset* överlag och de beskriver också sig själva med orden: *"Vi skapar gemenskaper där unga syns, hörs och räknas"*.²

På Klubb 7 får unga musiker utveckla sin artistiska kompetens

Ett annat exempel är *Stallets* eventserie *Klubb 7* på Blasieholmen, som innehåller konserter och klubbkvällar för, med och av unga – i syfte att ge unga och oerfarna arrangörer möjligheten att förverkliga sina idéer och drömmar. *Stallet* drivs av *Riksförbundet för folkmusik och dans* och har som ambition att vara en scen med stort deltagarinflytande där det är enkelt att engagera sig – och där unga musiker och dansare kan utveckla sin konstnärliga kompetens. Två av musikeventen som skapades inom ramen för *Klubb 7* 2015 finns att se i YouTube-filmerna: "Vilde playing Sourwood mountain at Stallet Klubb 7 - May 2015"³ och "Klubb7 - Världens Fest - 20 november 2015 @ Stallet - Folk & Världsmusik".⁴

Arrangörsutbildning för unga inom slöjd

Ett tredje exempel är *Slöjd Stockholms* arrangörsutbildning för unga som de hade i samband med att de deltog i landstingets sommarjobbsatsning. 41 ungdomar gick utbildningen samt planerade och genomförde olika former av ungdomsevent inom slöjd och handgjort skapande under sitt sommarjobb i Sickla. Totalt blev det 14 evenemang med mer än 700 deltagande ungdomar runtom i länet. Bland annat en workshop i Tantolunden där man fick använda slöjd som redskap för att stressa ner. En av ungdomarna förklarade idén på följande vis: *"Många ungdomar idag är stressade och vi vill bidra till att göra något åt det. Att slöjda och skapa med händerna kräver fullt fokus och blir på så vis meditativt"*.⁵

Några andra av sommarjobbarna hade en workshop på ett flyktingboende för ensamkommande flyktingbarn. En av dem förklarade tanken bakom såhär: "Vi

---

² *Fryshuset*, "Om Fryshuset", <http://fryshuset.se/om-fryshuset/>, hämtad 2016-11-15.

³ *YouTube*, "Vilde playing Sourwood mountain at Stallet Klubb 7 - May 2015", <https://www.youtube.com/watch?v=MYWGUhDN-ZI>, hämtad 2016-11-15.

⁴ *YouTube*, "Klubb7 - Världens Fest - 20 november 2015 @ Stallet - Folk & Världsmusik" <https://www.youtube.com/watch?v=RMPdPETxw0>, hämtad 2016-11-15.

⁵ Från en intervju med ungdomarna den 20 juli 2015 i samband med en nyhet om kultursommarjobbsatsningen för kulturförvaltningen.

*tänkte att de kanske inte kommer i kontakt med så mycket svenskar. Vi vill låta dem lära känna oss lite bättre samtidigt som vi får lära oss mer om dem och hur de har det här i Sverige.”*⁶ I YouTube-filmen ”Luftens Hjältar – Mer än bara ett sommarjobb” som ungdomarna själva gjorde, berättar de mer om sitt sommarjobb och den mötesplats som de skapade på asylboendet.⁷

Slöjd Stockholms avsikt med arrangörsutbildningen var att man genom att utbildas, coachas och uppmuntras de unga sommarjobbarna till att skapa sitt eget event, skapar bättre förutsättningar för delaktighet och engagemang. Efter sommarjobbets slut var det också flera av ungdomarna som fortsatte att genomföra ungdomsevenemang inom ramen för *Slöjd Stockholms* verksamhet. Bland annat i samband med landstingets satsning *Kultur för asylsökande* som pågick vintern 2015/2016. Arbetet med arrangörsutbildningen har vidare lett till att *Slöjd Stockholm* fått nya perspektiv som stärkt deras fortsatta arbete med slöjdverksamheter för unga.

Skapande, medskapande och inspirerande möten

Stockholms läns kulturliv innehåller en mängd av organisationer som verkar för att unga ska få ge utlopp för sin kreativitet inom olika konstformer – på fritiden och/eller inom ramen för pedagogisk verksamhet som förskola, skola och gymnasium. Nedan följer några exempel från organisationer som kulturförvaltningen gett stöd till under 2015.

Poesi som verktyg för funderingar

Tidskriften 10-TAL begav sig ut till skolor och bibliotek över hela länet med sin mobila skrivverkstad *Poesifabriken* för att hålla workshops med läs- och skrivfrämjande övningar för barn och unga mellan 7 och 18 – med inriktning på att skriva poesi. Inför en av verkstäderna som hölls på Tensta bibliotek presenterades verksamheten så här:

”Vi läser, skriver och samtalar om vad poesi kan vara. Pedagoger och författare finns på plats för att locka fram de inneboende poetiska talangerna. Vi vet att alla har något att berätta, men också att alla kan öva sig i skrivandets konst. Att skriva poesi är som vilken annan träningsform som helst – övning ger färdighet. Välkomna att träna poesimuskulerna!”

---

⁶ Från en intervju med ungdomarna den 20 juli 2015 i samband med en nyhet om kultursommarjobbsatsningen för kulturförvaltningen.

⁷ *YouTube*, ”Luftens Hjältar – Mer än bara ett sommarjobb”,
https://www.youtube.com/watch?v=H3_Kf0NFeSw, hämtad 2016-11-15.

I slutet av 2015 bjöds barnen och ungdomarna som deltagit i någon av verkstäderna in till ett heldagsevenemang som *10-TAL* arrangerade på *ABF Stockholm* vid Rådmansgatan. Evenemanget som även var öppet för allmänheten bestod av skrivövningar och uppläsningar ledda av poeter, pedagoger och musiktextförfattare. *Poesifabriken* har funnits i många år och i Martin Holmströms artikel i *Stockholms Fria* - "Fabriken som vill väcka unga poeter" - ger en av ledarna sin syn på projektets värde för barn och unga:
"– Under vår senaste workshop i Kista ville ingen läsa högt till en början, men i slutet läste faktiskt alla högt. Det tror jag är viktigt, att våga läsa och dela med sig av sin egen text.

Vid Poesifabrikens workshops brukar ledarna undvika att /.../värdera vad som är bra och dåligt. Prestationskrav har de unga nog av från skolan, menar Ylva Gripfelt.

– En del är väldigt vana vid att få kritik och trötta på det. Ibland kan jag känna att de är lite skadade av undervisningen i skolan som handlar om att prestera, att komma upp till en nivå som någon annan bestämt. Därför gäller det att se till vad som är viktigt för dem. Det blir inte "dåligt" när de berättar om sånt som de tycker är viktigt."⁸

Ibland avslutas verkstäderna med att barnen och ungdomarna får sprida sin poesi med hjälp av heliumballonger på vilka de även fäster sina kontaktuppgifter. Det innebär en sorts publicering, som ofta inger särskild stolthet hos deltagarna. Under 2015 for en av ballongerna över Östersjön till Lettland, där den hittades av några som promenerade på stranden. De tog ett glatt foto av sig själva och skickade ett mejl till *Poesifabriken*. Anton Andersson rapporterade om händelsen för *Mitti* i artikeln "Poesi från Rinkeby landade i Lettland".⁹
Skapande verkstad med skuggspel

På *Färgfabriken* i Liljeholmen visades den indonesiske konstnären Heri Donos utställning *Animachines*, som presenterades såhär:

"I en kollision finns möjligheten att förstå något nytt." /.../ Genom att föra samman, traditionellt indonesiskt skuggspel (Wayang) med västerländska tecknade serier och en animistisk världsåskådning, skapar han ett helt eget visuellt språk/.../ Heri Donos besjälade maskiner, maskerade i humor, bely-

---

⁸ Martin Holmström, "Fabriken som vill väcka unga poeter", <http://www.stockholmsfria.se/artikel/113959>, hämtad 2016-11-15.

⁹ Anton Andersson, "Poesi från Rinkeby landade i Lettland", <https://mitti.se/poesi-fran-rinkeby-landade-i-lettland-2/?tag=tenstarinkeby/feed/>, hämtad, 2016-11-15.

ser på ett effektivt sätt brännande politiska frågor och skapar en tankeväckande satir över Indonesiens utveckling kopplad till en global kontext./.../ frågor om demokrati, globalisering och människans förhållande till naturen.”

Utställningen som man kan ta del av genom Vimeofilmen ”Heri Dono ‘Animachines’ at Färgfabriken” innehöll som all konst flera begreppslager - och även om den politiska aspekten inte kan uppfattas av museets yngre besökare, så kunde utställningens visuella budskap väcka tankar och inspirera dem till att skapa själva. *Färgfabriken* erbjöd barnen att ge utlopp för sin kreativitet i form av en skuggspelsworkshop. I Vimeofilmen ”Wayang Workshop for Heri Dono ‘Animachines’ at Färgfabriken” kan man se hur barn och unga sitter och arbetar med sina skuggspel.

Kreativ workshop kring hur vi människor maskerar oss

En annan verksamhet som erbjuder en skapande verkstad som kopplar till deras utställningar är *Mångkulturellt centrum*, som ligger i Fittja gård. Verkstaden syftar till att ge unga verktyg för att uttrycka sig kreativt och att inspirera till att våga ta plats. Genom utställningar och performances synliggörs sedan barnens bilder och berättelser. Under 2015 utvecklade *Mångkulturellt centrum* verkstaden med en mobil del som ett led i årets arbete med att fördjupa den lokala förankringen. Med den mobila verkstaden uppsökte de fritidsgårdar och boenden för ensamkommande flyktingbarn i Botkyrka för att arbeta med projektet *Mask och makt*. Maskerna var tänkta att symbolisera de olika roller vi människor spelar och de identiteter vi blir tillskrivna och tillskriver andra. Med projektet ville man bejaka och synliggöra dessa i en kreativ workshop där barnen fick skapa masker som utgår från deras egna erfarenheter och tankar kring hur vi människor maskerar oss - för oss själva och varandra:

“Finns det tillfällen när du försöker vara nån du inte är? Att bära polisuniform eller att vara anonym på internet är att bära en mask. Det finns ofrivilliga masker och identiteter som kan begränsa en människa. Kvinnor har genom historien maskerat sig till män får att få tillgång till männens privilegier. Masken kan också ge oss möjligheter. Konstnärer som arbetar under pseudonym som t.ex. Banksy och författarduon Lars Kepler har genom att inte avslöja den verkliga identiteten kunnat skapa utan att bli dömda på förhand. /.../ Vilken mask skulle du vilja bära?”¹⁰

Genom att söka på hashtaggen *#maskochmakt* kan man ta del av bilder på masker som barnen skapat inom ramen för projektet.

---

¹⁰ *Mångkulturellt centrum, ”Mask och makt i mobila verkstan”, <http://mkcentrum.se/2015/03/mask-och-makt-i-mobila-verkstan/>, hämtad 2016-11-15.*

Junior residence

Ett annat projekt som *Mångkulturellt centrum* höll i under året är *Junior residence*. Projektet som pågått flera år ger ungdomar från Botkyrka möjligheten att sommarjobba med konstnärligt skapande under tre veckor utifrån ett visst tema. 2015 var temat "resa-flytta-fly" och resväskor användes som symboliskt objekt för att måla och uttrycka sig på. Dessa placerades sedan ut i olika förorter och city med syftet att väcka tankar - hos såväl sommarjobbarna som publiken - kring vem de offentliga miljöerna tillhör och vilka konstnärliga uttryck som är tillåtna här.

Designsamarbete mellan femteklassare och designstudenter

Tensta konsthall hade i sin tur en utställning med arkitekten, konstnären, utställningsdesignern och scenografen Frederick Kiesler. Utställningen innehöll modeller och dokumentation av hans arbeten inom bland annat konst, möbeldesign, arkitektur och utställningsproduktion från olika perioder – med fokus på hans intresse för skärningspunkten mellan konsten och livet. Som en del av utställningen bjöds bland annat arkitekturstudenter från KTH Tensta och en femteklass från Askebyskolan i Rinkeby in för att tolka och bygga vidare på Kieslers visioner. Samarbetet mellan grupperna och konsthallen pågick hösten 2014 och resultatet blev en sittmöbel/skulptur till Askebyskolans inomhusmiljö. I Youtubefilmen "Kiesler projektet" kan man följa deras kreativa process i form av ett bildspel. Det är vidare inte första gången *Tensta konsthall* arbetat med projekt som inkluderar barn och unga från stadsdelen, utan en del av deras verksamhet - som resulterat i att flera av ortens unga också sökt sig vidare till konstnärliga utbildningar.

Fritidsgård öppnar upp för dansresidens

Ett annat kulturprojekt som involverade elever från grundskolan var *Ingen är en ö – en dansföreställning om hjälp*. Under landstingets och läns Kulturfunktionernas slowdating i Järfälla kommun 2014 förde fritidsgården *Station 7* i Kallhäll samtal med *DIS/Dans i Stockholms stad och län* om att ha ett dansresidens. 2015 drog projektet igång och *Jelnek Dance Company* skapade ett dansresidens i samarbete med fritidsgården och Björkebyskolan. Resultatet blev föreställningen *Ingen är en ö – en dansföreställning om hjälp* som arbetades fram med hjälp av ungas koreografier, tankar och texter på temat hjälpa. Föreställningen som framfördes på fritidsgården presenterades såhär:

"Om att titta på utan att kunna göra något.

Om att titta bort fast man inte borde.

Om att rycka in.

Om att bli räddad.”¹¹

Barn deltar i klassisk dödsmissa och ordar om framtiden

En tredje aktör som involverade barn i sin verksamhet under året var *Folkoperan* vid Mariatorget. I deras uppsättning av den klassiska dödsmissan *Mozarts Requiem* gav de nio barn en röst i form av deras egna berättelser och tankar om framtiden - och människans dödlighet. Allt framfört från en talarstol med det underliggande budskapet att nu är det dags för de vuxna att lyssna på barnen. I varje föreställning bjöd barnen även in en skolklass till scenen som fått välja en dedikation till en samtida händelse. En av dem handlade om nyhetsrapporteringen om barnen som hittades döda i en båt på sin flykt till Europa. Totalt deltog 350 barn. Föreställningen fick mycket uppmärksamhet och flera av barnen intervjuades i media. Sådär lät det när *Dagens Nyheter*s Peter Letmark intervjuade 10-åriga Tuva Strähle:

Vad tycker du om verket?

– *Det är bra faktiskt. Om man lyssnar på det typ tusen gånger så blir det... äsch det går inte att förklara. Det passar ganska bra till ämnet som vi pratar om på scenen. Om att ni vuxna förstör jorden som ni sedan lämnar över till oss barn.*

Vad är tanken med att ha barn på scenen?

– *Föreställningen handlar ju om vad vuxna lämnar över till barnen. Då kan det inte stå ett gäng vuxna på scenen och prata om det. Därför är det bättre att barn står där och berättar vad de tycker.”¹²*

När Märta Lefvert intervjuar 10-åriga Hilla Tomson Salo för *Mitti Nacka*, betonar Hilla vikten av budskapet som hon och de andra barnen ger de vuxna: *”Vi berättar för dem att de inte ska förstöra vår framtid, utan sköta om miljön. Vi är arga, för vi vill ha en bra framtid!”¹³*

Unga möter experimentell musik

Länsmusiken i Stockholm erbjuder i sin tur ett utbud av projekt och föreställningar som länets pedagogiska verksamheter får beställa ifrån till ett subventionerat pris. Ett av 2015 års projekt var *Min granne tonsättaren* som skapats i

¹¹ Jelnek, ”Ingen är en ö – en dansföreställning om hjälp”, <http://www.jelnek.com/ingen-ar-en-o>, hämtad 2016-11-15.

¹² Peter Letmark, ”Jag är bra på att ta tillvara på livet”, <http://www.dn.se/insidan/jag-ar-bra-pa-att-ta-vara-pa-livet/>, hämtad 2016-11-15.

¹³ Märta Lefvert, ”Barnen får röst i dödsmissa”, http://pa-per.opoint.com/?id_site=88021&id_article=7568&code=111, hämtad 2016-11-15.

samarbete med föreningen *Samtida musik*. I projektet har nio tonsättare från Skarpnäck, Högdalen, Skokloster, Hässelby, Gamla stan, Vasastan, Alby, Bagarmossen, Hjorthagen och Ekerö mött förskolebarn och elever i grundskola och gymnasium i sin egen hemort, tillsammans med violinisterna *Duo Gelland* som framfört konstmusik. Barnen och ungdomarna har sedan dels fått berätta, måla och skriva ner tankar om musiken som de hört. Dels fått samtala om ljud och lära sig hur det går till när man komponerar musik, för att därefter hitta på ett ljudförlopp tillsammans med tonsättaren. Det hela har sedan avslutats med konsert, uppläsningar av det skrivna och uppvisning av bilderna.

I projektet *Musikskapande med appar* var det istället digital musik som stod i fokus. Här fick elever tillsammans med Thymeshift Electronix - som består av Johan Björklund (trummor/elektronik) och Thomas Gunillasson (elgitar/elektronik) - skapa musik med hjälp av ipads och lättillgängliga digitala verktyg som finns att ladda ner från nätet. Syftet var att stimulera elevernas tilltro till att de kan musicera och väcka deras intresse för att ge utlopp för den egna kreativiteten genom musik.

Musikcoaching

Fryshuset i Hammarby sjöstad har i sin tur dels skapat ett mentorskapsprogram där ungdomar erbjuds en musikmentor. Dels genomfört musikcoaching-dagar som innehållit föreläsningar och en panel där man fått konstruktiv kritik på sitt spelande. Detta som ett led i deras satsning på att jobba mer med unga på individnivå eftersom de märkt att det resulterat i att de då stannar kvar längre i deras verksamheter.

Ungas musik gestaltas av konstnärer

Fryshuset i Skärholmen har vidare dragit igång projektet *Konstlangarandan*, där 12 ungdomar med musik som passion fått spela in låtar som sedan kommer att "tolkas" av en konstnär/skulptur/fotograf. Det hela avslutas med ett evenemang med konsert och vernissage samt en miniturné till olika event och ungdomsverksamheter. Tanken med projektet är att musik och konst är en enande kraft som kan samla människor från olika miljöer och bakgrunder, och skapa nya starka nätverk. Projektet dokumenteras och kommer så småningom att ges ut i bokform tillsammans med *Folkuniversitetet* och författaren Ylva Carlsdotter.

Musik som verktyg för social och mänsklig utveckling

En annan aktör som tar fasta på musikens enande kraft är *Stockholms Konserthus*. Sedan 2012 samarbetar deras orkester *Kungliga Filharmonikerna*

med *El Sistema* i Södertälje som är del av en global rörelse och består i detta fall av en orkesterskola som startats på Hovsjö- respektive Soldalaskolan. Rörelsen grundades 1975 av José Antonio Abreu i ett garage i Venezuela och vilar på idén om att musik kan användas som verktyg för social och mänsklig utveckling - och för att göra människor delaktiga i samhället. Detta genom att låta barn och unga ingå i ett sammanhang i form av en orkester där alla är välkomna och lika betydelsefulla. Den kollektiva processen som en orkester bygger på används här för att de ska utvecklas på ett både personligt och konstnärligt plan i samarbete med andra. En viktig del av verksamheten är de som utgör barnen och ungdomarnas förebilder i form av musikpedagogerna som lär dem spela och professionella musiker som visar på en värld där musiken står i centrum – och det är här som *Kungliga Filharmonikerna* kommer in.¹⁴ De fungerar som mentorer för eleverna på *El Sistema*s orkesterskola i Södertälje, träffar eleverna regelbundet och framför konserter ihop med dem. Sakari Oramo som är chefsdirigent för *Kungliga Filharmonikerna* uttryckte sig såhär om *El Sistema* när samarbetet drogs igång:

”– Jag har aldrig upplevt El Sistema i Venezuela men idén bakom är hisnande fin, säger han och hyllar de många topporkestrar som vuxit fram, även om inte kärnfrågan gäller skapandet av elitmusiker.

– Resultaten av El Sistema på gräsrotsnivå är mycket viktiga. Musik ger människor någonting värdefullt att syssla med. I många fall blir det en motivation att studera och leva.”¹⁵

I YouTube-filmerna ”Filharmonikerna på besök hos El Sistema Södertälje”, ”El Sistema projektet i Södertälje” och ”Södertäljebarn i El Sistema inviger riksmötet” får man veta mer om *El Sistema*s verksamhet i Södertälje och om samarbetet med *Stockholms Konserthus*.

Verkar för att väcka barnens musikintresse

Varje år under en treveckorsperiod bjuder *Stockholms Konserthus* in alla lärens skolbarn till en konsertupplevelse med *Kungliga Filharmonikerna* för att eleverna ska få bekanta sig med klassisk musik. De anordnar också olika former av event och aktiviteter för allmänheten som syftar till att väcka barns musikintresse. Ett sådant evenemang är *Filharmonins dag*, vars program under 2015 bland annat innehöll instrumentprovning med *Stockholms Kulturskola*, musikframföranden och chansen att delta i en utlottning för att få testa

---

¹⁴ *Elsistema*, ” Historia – El Sistema Venezuela” http://www.elsistema.se/?page_id=30
http://www.elsistema.se/?page_id=977, hämtad 2016-11-15.

¹⁵ *Konserthuset*, ”El Sistema”, <http://www.konserthuset.se/Default.aspx?MenuId=93>, hämtad 2016-11-15.

på att vara dirigent under en dag. Ett annat exempel är den kostnadsfria medlemsklubben för barn i 6-10-årsåldern vid namn *Piccolaklubben*. Tre gånger per år bjuder den in till aktiviteter där barnen exempelvis får skapa sina egna instrument och möta musiker från *Kungliga Filharmonikerna* eller tonsättare som berättar om sitt yrke. Ett tredje exempel är verksamheten *Upp till 13* där barn deltar i en musikaktivitet medan den vuxne som de anlämt med ser första delen av en konsert. Det hela avslutas sedan med att de upplever den andra delen av konserten tillsammans.

I Konserthusets repertoar för 2015 fanns också två föreställningar som inte bara bjöd barnen på musik utan också gav dem kunskaper från musikvärlden. Den ena var *Vi äro musikanter* med den välkända Clownen Manne och hans dotter Maria som presenterades såhär:

*"Vi vill så gärna kunna spela både fiolioliolj och basfiol och flöjt, men vi är bäst på att dansa bomfalleralla", säger clownen Manne. När clownerna Manne och Maria försöker vara med i orkestern blir det naturligt att visa varje del av orkestern ordentligt, både hur de låter och hur hela orkestern kan visa känslor med musik."*¹⁶

Den andra var *Allt om symfoniorkestern* som innehöll Benjamin Brittens *The Young Person's Guide to the Orchestra* samt Maurice Ravels *Bolero*, som presenterades såhär:

"Ayla Kabaca och dirigenten Anna-Maria Helsing leder oss genom orkesterns instrument med hjälp av Benjamin Brittens klassiska guide till en symfoniorkester. Musiken skrevs ursprungligen för en dokumentärfilm om hur en orkester fungerar, och Britten låter ett tema av Henry Purcell varieras och vandra genom orkesterns olika delar."

*Någon sådan uttalad pedagogisk tanke fanns inte bakom Maurice Ravels älskade Bolero, ändå är också den här musiken belysande på liknande sätt: från virveltrummans ensamma rytm seglar musiken fram, den växer och växer, den dansar och instrument efter instrument läggs till, ända fram till ett jättelikt klimax."*¹⁷

---

¹⁶ <http://www.konserthuset.se/Default.aspx?PageId=16&Sida=Kalender&ConcertId=67731&Konsert=&leftpanedate=2015-01-01>

¹⁷ <http://www.konserthuset.se/Default.aspx?PageId=16&Sida=Kalender&ConcertId=73520&Konsert=&leftpanedate=2015-10-01>

Möten genom film

Bland landstingets filmpolitiska insatser i Stockholmsregionen finns bland annat stöd till filmfestivaler i länet, filmpedagogisk verksamhet och talangutvecklingsprogram. Gemensamt för dem alla är hur man på olika sätt skapar en mötesplats för barn och/eller unga med hjälp av film.

Filmbasen

Ett sådant exempel är *Film Stockholms* talangutvecklingscentrum *Filmbasen* som de drivs med stöd av landstinget och Botkyrka kommun där centret förlagts i kulturklustret *Subtopia*. På *Filmbasen* möts unga filmare i åldern 18-30 år från länet för att arbeta med filmprojekt, byta erfarenheter och få professionell stöttning. Under 2015 flyttade verksamheten till större lokaler inom *Subtopia* för att möta målgruppens behov och ge fler unga filmare möjligheten att ta del av verksamhetens resurser.

Dokumentärvisningar på Debaser och Reflexen

Ett annat exempel är de två nya visningssalongerna som *Tempo dokumentärfestival* introducerade under året, en på *Debaser Medis* och en annan på *Reflexen i Kärrtorp*. På den förra anordnades barbio med filmer från sektionen *Music and Arts*. På den senare premiärvisades bland annat dokumentären *Ta plats* om skådespelaren, dramatikern och regissören Lo Kauppi. Filmen som skapats av Ewa Cederstam och Jenny Bergman beskrivs som en berättelse om längtan och mod – och om att genom konsten vilja förändra världen.¹⁸

Filmskolan utan gränser

Ett tredje exempel är projektet *Filmskolan utan gränser* som *Stockholms filmfestival Junior* skapade tillsammans med *Rädda Barnen*. Här fick 12 ungdomar i Libanon i åldern 16-19 år och tio ungdomar från *Design and Construction College* på Kungsholmen i Stockholm skapa en kortfilm på varsitt håll på temat "Hopp och drömmar". Via *Skype* diskuterade de varandras idéer, samt vilka rättigheter som behövs för att man ska kunna uppnå sina drömmar och utbytte erfarenheter och filmtekniska tips. Hälften av ungdomarna i Libanon var palestinier som bodde i ett flyktingläger – alla kom de hit under *Stockholms filmfestival junior* för att möta de svenska ungdomarna och delta i festivalen där deras filmer visades. Projektet som syftade till att öka ungdomarnas förståelse för varandras vardag blev mycket lyckat och ett liknande projekt gjordes även 2016. *Svenska Dagbladets* Maria Carling kopplade projektet till den digitala erans nya möjligheter i artikeln "Unga från två länder filmar ihop":

---

¹⁸ <https://tempofestival.se/program/ta-plats-en-film-om-lo-kauppi/>

"Den digitala utvecklingen har gjort världen mindre på många sätt. De här ungdomarnas gemensamma filmande är ännu ett exempel på det. /.../ För 20 år sedan hade detta varit både dyrt och komplicerat. Nu kan libanesiska, palestinska och svenska 17-åringar skratta ihop, tipsa varandra om kamera-teknik och kritisera varandras val av specialeffekter och manus./.../ Den svenska kortfilmen handlar om två stockholmstjejer som går i samma klass men lever helt olika liv. En jobbar hårt, den andra festar hårt. En måste hjälpa sin sjuka pappa, den andra har sällan sina föräldrar hemma. Den libanesiska gruppen valde att spinna sin berättelse runt problemen med organstölder. De gjorde en thriller med många specialeffekter som trots allt slutar i hoppfull ton i solnedgången vid Medelhavets strand."¹⁹

I YouTube-filmen "Filmskola utan gränser" kan man se en kort dokumentation av projektet.

Ökade möjligheter till scenkonstupplevelser

I landstingets satsning på scenkonst för barn och unga ingår bland annat *Scenkonstkatalogen* och *DANSISTAN*. Båda insatserna syftar till att stärka scenkonsten i Stockholms län och öka möjligheterna för att den unga generationen i länet ska få ta del av olika former av scenkonst.

Scenkonstkatalogen

Alla aktörer som beviljats kulturförvaltningens scenkonststöd under året ingår i förvaltningens scenkonstkatalog. Ur denna kan länets kultursekreterare sedan beställa föreställningar för länets förskolor och skolor samt familjeföreställningar i respektive kommun till ett subventionerat pris på 50 procent. Tanken är att katalogen ska innehålla något för alla. Bland de 39 scenkonstaktörerna som ingick i katalogen 2015 fanns alltifrån improvisationsteater till dans, pantomim, dockteater och berättande.

Under översynen av landstingets kulturstöd som kulturförvaltningen genomförde under 2014/2015 i nära samverkan med kulturlivet framgick det tydligt att länets kommuner önskade behålla scenkonstödet i oförändrad form. Många skulle helt enkelt inte ha möjlighet att beställa scenkonst i samma utsträckning utan subventionen och katalogen är därför mycket uppskattad av länets kommuner.

---

¹⁹ <http://www.svd.se/unga-fran-tva-lander-filmar-ihop>

Dansistan

Dansistan är ett nätverk av scener runtom i länet där dans- och cirkusföreställningar visas till subventionerat pris för förskolor och skolor med stöd av landstinget samt Stockholm stad. Nätverket drivs av DIS/Dans i Stockholms stad och län och 2015 ingick här 22 scener.

Av dem befann sig 11 runtom i länet: *Tumbascenen* (Botkyrka), *Gustavsbergsteatern* (Värmdö), *Diesilverkstaden* (Nacka), *Haninge Kulturhus* (Haninge), *Järfälla Kulturscen* (Järfälla), *Tonsalen* (Huddinge), *Ekhammarscenen* (Upplands-Bro), *Vallentuna Teater* (Vallentuna), *Bergateatern* (Österåker), *Kvarnhjulet* och *Forellen* (Tyresö).

Medan elva var utspridda över Stockholms stad: *ZebraDans* (Skanstull), *Dansens Hus* (Norra bantorget), *MDT* (Skeppsholmen), *Kulturskolan* (Södermalm/Hammarby Sjöstad), *WELD* (Odenplan), *Skarpnäcks Kulturhus*, Rinkeby/Kista SDF, *Danscentrum Stockholm* (Östermalms torg), *Stockholms stadsteater* (Parkteatern), *Stockholms stadsteater* (Skärholmen), *Tegelscenen* (Farsta), och *Midsommargården* (Telefonplan).

Vikten av att dela en scenkonstupplevelse med andra

På sin hemsida skriver *DANSISTAN*: "En dans- och cirkusföreställning kan vara en fantasifylld resa för att väcka barns och ungas nyfikenhet, och kreativa förmåga - och samtidigt fungera som en lekfull ingång till diskussioner om ämnen som kan vara svåra att tala om. Det spelar ingen roll vilket språk du talar, dansens och cirkusens ordlösa språk kan alla förstå."²⁰

Under 2015 initierade *DIS/Dans i Stockholms stad och län* projektet *DANS-ISTANTyckare* i syfte att bland annat lyfta barns och ungas perspektiv på *DANSISTANS* föreställningar. I projektet ingick en förskolegrupp i söderort och en högstadiegrupp i norrort som deltog i fokusgruppsintervjuer där de fick samtala om föreställningarna som de sett. Nedan följer några röster från intervjuerna:

Vad kände ni när ni såg föreställningen? Blev ni glada, ledsna, arga...?

Barn 1: Jätteglad!

Barn 2: Jag kände mig... det dunkade väldigt hårt i mitt hjärta när de var så här ledsna på varandra och så kändes det spännande, det tyckte jag."²¹

---

²⁰ <http://dansistan.se/om-dansistan>

²¹ Ljungdahl, Camilla. "DANSISTANTyckare - En rapport om barns och ungas perspektiv på dans- och cirkuskonst", 2015, Stockholm, s. 9.

(Från förskolebarnens samtal om Anna Vnuks föreställning *Burken*, ett känslofyllt vänskapdrama där två vänners vänskap sätts på spel)²²

Var det något som ni tyckte extra mycket om i föreställningen?

Ungdom 1: När vi sjöng. Det gillade jag.

Ungdom 2: Ja, det var roligt.

Ungdom 3: Typ när alla får va med. /.../

Ungdom 1: När man fick prata "vad gör dig arg".²³

(Från högstadieelevernas samtal om *ÖFA: MONSTER*, ett interaktivt drama där publiken får möta verkliga och fiktiva monster)²⁴

Projektet mynnade ut i rapporten "DANSISTANTyckare - En rapport om barns och ungas perspektiv på dans- och cirkuskonst" av Camilla Ljungdal. Studien belyser vikten av att låta barn få ge uttryck för sin upplevelse och vidga sin scenkonstupplevelse tillsammans med andra - samt lyfter det faktum att ju mer bekant man blir vid en konstform desto fler nyanser kan man också fånga upp i berättelsen som man tar del av. Tanken är nu att *DANSISTAN* ska jobba vidare med *DANSISTANTyckare* och utveckla en metod för fördjupat publikarbete som länets pedagogiska verksamheter sedan ska kunna använda sig av.

Kulturarv, historia och samtid

I Stockholms län finns många kulturaktörer som på olika sätt verkar för att öka kunskapen och förståelsen för vår historia och samtid genom att lyfta fram skeenden och människor som varit och är en del av dem. Nedan följer exempel från några av dessa verksamheter som kulturförvaltningen gett stöd till under 2015.

Graffiti Spaces

Stockholms läns museum undersökte graffittin som ett kulturellt och konstnärligt uttryck i den moderna staden i utställningen *Graffiti Spaces* som bestod av intervjuer med graffitikonstnärer, symboliska objekt, bilddokumentationer, ljudupptagningar och skisser från sju platser som alla varit stilbildande för Stockholms graffiti. Utställningen syftade till att besvara hur, var, varför

---

²² *Zebradans*, "Burken-turné" <http://www.zebradans.se/turne/burken-turne/>, hämtad 2016-11-15.

²³ Ljungdahl, Camilla. "DANSISTANTyckare - En rapport om barns och ungas perspektiv på dans- och cirkuskonst", 2015, Stockholm, s. 11f.

²⁴ *Zebradans*, "Öfammonster - turné" <http://www.zebradans.se/turne/ofammonster-turne/>, hämtad 2016-11-15.

och för vem graffitin tagit plats i Stockholm sedan 1980-talet. Till utställningen kopplades programverksamhet med föredrag, debatter, workshops och seminarier. Det pedagogiska programmet hade temat "Rätten till staden och kulturella uttryck i offentliga rum". 100 högstadiel elever från Stockholm och Nacka deltog i programmet som resulterade i en installation med elevernas fria associationer till graffiti.

Utställningen fick mycket uppmärksamhet i media, bland annat av *Arbetsbladet* som intervjuade *Stockholms läns museum* i artikeln "Nya tider – graffitiutställning i Stockholm!":

"Året 2015 uppmärksammas Stockholmsgraffitins legendariska platser inte som brottsplatser utan därför att de har kulturell och konstnärlig betydelse: Hall of fame utmed pendeltågslinjen i Stuvsta, den lagliga väggen i Märsta, Bromstens industriområde, Gröna linjen, Ewos i Södertälje hamn, Snösätra industriområde och Upplands Väsby's tågdepå.

– Vi är förstas medvetna om att graffiti är kontroversiellt och många gånger olagligt. Men graffiti finns runt om hela Stockholms län, och det är vårt uppdrag att beskriva, reflektera och utmana olika kulturella uttryck i regionen. Nolltoleransen som har utövats i olika kommuner, bland annat i Stockholm, har omöjliggjort ett offentligt samtal om graffitins utvecklingsmöjligheter i det offentliga rummet. Det hoppas vi kunna råda bot på med denna utställning, säger Annelie Kurttila, tf chef på museet."²⁵

I Hugo Rennéus inslag i *Sveriges radio* "Både lagligt och olagligt när graffiti ställs ut" får man möta två av graffitikonstnärerna som deltog i utställningen, Daniel Rohlin och "Astma":

– Jag kan ju förstå nolltolerans i tunnelbanan och jag förstår själva tanken med nolltoleransen. Men att ha nolltolerans mot konsten i övrigt är helt helt fel. Jag vet att lagliga väggar kommer ta fram många bra konstnärer som kommer lyckas med sin konst via de här väggarna.

En annan utställare kallar sig "Astma". Han vill inte göra någon skillnad på det som målas i exempelvis tunnelbanan, och det som målas på lagliga väggar. Men han tycker att en del av uttrycket i graffitin bygger på att måla på olagliga platser, som just tåg.

– Det jag fascinerar av just när man målar tåg är att man planerar, går ut och spanar efter väktare och poliser. Sen går man fram och målar i 10-20

---

²⁵ <http://www.arbetsbladet.se/kultur/nya-tider-graffitiutställning-i-stockholm>

minuter under väldigt pressade förhållanden, och sen blir utfallet en graffiti-målning. Man hinner inte tänka på vad man målar, det bara sitter i ryggmärgen, säger han.”²⁶

Eleverna skolas i historiekritiskt tänkande

Stockholms läns museum har även en populär uppsökande programverksamhet som riktar sig till länets förskolor och skolor. Genom de pedagogiska programmen får eleverna lära sig mer om länets kulturarv i form av konst, forn lämningar och kulturhistoria ur olika perspektiv. Under 2015 utvecklade museet ett nytt skolprogram som fick namnet *”Hur skapas historia?”*. Med hjälp av arkeologiska exempel från länet ger programmet eleverna verktyg för att tänka källkritiskt kring historieskrivande och reflektera över hur historia skapas och används, samt vilka effekter det kan ha på vår samtid. Syftet var att de på så vis ska förstå viken roll historia har i samhället och inse att det inte bara finns en historia utan flera.

Barn och unga lär sig mer om offentlig konst och skapar egen

Bland Stockholms läns museums konstpedagogiska program finns *Konst på plats* och *Upptäck skulptur* där den offentliga konsten står i fokus. Det förra programmet riktar sig till högstadiet och gymnasiet, det senare till låg- och mellanstadiet och förskolan. I båda programmen får man lära sig mer om konsten i ens närmiljö, samtala om tankarna de väcker hos en och i en kreativ workshop skapa egen och presentera den. Men programmet för de äldre innehåller mer fördjupad kunskap och frågeställningar i syfte att belysa konstens roll i samhället historiskt och idag, medan programmet för de yngre innehåller inslag av drama där barnens fantasi tas till vara för att skapa en berättelse kring verken ifråga. Förutom att lära barnen och ungdomarna om offentlig konst, göra dem uppmärksamma på konsten de har runt omkring sig och låta dem ge uttryck för sin egen kreativitet, så vilar de två programmen på idén om att man växer som individ genom att samtala om konst. (Not

http://www.stockholmslansmuseum.se/barn_skola/dagens-upplagg/
http://www.stockholmslansmuseum.se/barn_skola/mer-om-var-metod/

Bildreportage som verktyg för att få förståelse för andra

På *Galleri Kontrast* som ägs av pressfotografernas klubb verkar man för att skapa en större förståelse för andra människor och livssituationer, genom att ställa ut bildreportage och erbjuda guidade visningar och pedagogiskt material. Galleriet är flitigt besökt av skolklasser från framförallt högstadiet

---

²⁶ <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=6080792>

och gymnasiet. Lärarna använder utställningarna för att dels samtala om fotografiet som uttrycksmedel och uppmuntra eleverna till eget konstnärligt skapande genom att fotografera. Dels som underlag för att diskutera aktuella samhällsfrågor. En av utställningarna som ställdes ut på galleriet under 2015 var *Flykt* av Anders Hansson, vilken presenterades såhär:

”Under tio års tid har fotografen Anders Hansson fotograferat och rapporterat om flyktingars och migranternas villkor runt om i världen, en verklighet för över 50 miljoner människor.

– När människorna når Europas murar och knackar på dörren till våra länder blir det allt viktigare att förstå varifrån och varför människorna kommer. Jag vill på detta sätt bidra till en human flyktingpolitik i Sverige och Europa och minska grogrunden för främlingsfientlighet och rasism, säger Anders Hansson.”²⁷

Nationell psykos

En annan aktör som skapade ett diskussionsunderlag för elever om aktuella samhällsfrågor under året var *Mångkulturellt centrum*. Under rubriken ”Vilket Sverige väljer du?” anordnade de åldersanpassade skolvisningar av deras utställning *Nationell psykos*. Utställningen belyste att Sverige är ett land präglad av mångfald och heterogenitet, men också av segregation och motsättningar och lyfte teman som ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet, kulturarvet och bilden av Sverige, samt ställde frågan vad landet har varit - och vart vi är på väg? Utställningen levererade inga svar utan lämnade istället åt besökarna att besvara dem utifrån den verklighet var och en lever med i en efterföljande workshop. Genom ord och bild fick eleverna här ge uttryck för vad de vill bekämpa och kämpa för i Sverige. Budskapen sattes sedan upp på plakat. Eleverna uppmuntrades också att gå in på *Spotify* för att lägga till låtar som de tyckte beskrev Sverige eller deras ort i *Mångkulturellt centrum*s lista *Nationell psykos*. För att underlätta för skolklasser från hela Botkyrka att ta del av utställningen erbjöds nio bussturer till *Mångkulturellt centrum* i samarbete med Botkyrka kommun.

Kvalitetshöjning av länets barn- och ungdomskultur

Inom läns Kulturfunktionerna finns olika former av fortbildande verksamheter som riktar sig till dem som arbetar med kultur för barn och unga i syfte att höja kvalitén på deras arbete. Det handlar om insatser som riktar sig till såväl pedagoger som kulturarbetare och kulturtjänstemän. Nedan följer ett par exempel på det.

---

²⁷ <http://www.sfoto.se/f/anders-hansson-galleri-kontrast>

Fortbildning för barnbibliotekarier

Regionbibliotek Stockholm har prioriterat det läsfrämjande arbetet alltmer – inte minst för barn och unga. Under 2015 utvecklade de bland annat två kurser för att kompetensutveckla barnbibliotekarier i att hålla bokcirklar och bok-samtal för målgruppen, samt publicerade en skrift som innehöll samlade erfarenheter från ett projekt som de drivit kring folkbibliotekens så kallade sagostund: *Leonards plåster – om syfte, barnsyn och kvalitet i bibliotekets sagostund*. Sagostunden är en av folkbibliotekets äldsta verksamheter och projektet påbörjades som ett sätt för att söka svar på frågeställningar såsom: "Hur ser en sagostund ut idag? Hur resonerar biblioteken om varför sagostunden fortfarande är en av de vanligaste verksamheterna som erbjuds? Vilka vill biblioteket nå med verksamheten? Vilka nås idag? Var äger de rum? Kan man tänka sig en uppsökande sagostund?"²⁸

Skriften innehåller olika studier och metoder genom vilka man undersökt sagostunden på biblioteken i Stockholms län. Dessa visar att syftet ofta är vagt formulerat, men de två vanligaste svaren visade sig vara att sagostunden är språkutvecklande och fungerar som en inkörsport till biblioteket. Andra svar handlade om att stimulera barnens fantasi, att ge ett språkutvecklande stöd för barn med annat modersmål, att många barn inte har någon som läser hemma – och att verksamheten är efterfrågad bland bibliotekets besökare. Med skriften vill man problematisera och belysa sagostunden som verksamhet i syfte att ge biblioteken verktyg för att utveckla den. Utgångspunkten är att biblioteken måste veta varför de erbjuder en viss verksamhet för att dels veta hur de bäst ska utforma den, dels se om verksamheten ifråga uppnått önskad effekt.²⁹ Ett förhållningssätt som kan appliceras på alla former av verksamheter.

Fortbildning för pedagoger inom slöjd och film

Slöjd Stockholm erbjuder inspiration och fortbildning för slöjdlärare inom olika hantverkstekniker. I syfte att stärka denna verksamhet ytterligare genomförde de en enkät och ett dialogmöte med 45 slöjdare under 2015 i samarbete med *Läraryrskommittén* för att undersöka hur lärarnas möjligheter till fortbildning ser ut, samt inom vilka fält yrkesgruppen skulle vilja ha kompetensutveckling.

Film Stockholm har i sin tur arbetat länge med filmpedagogik. I och med att den rörliga bilden fått en allt större betydelse som kommunikationsmedel så

---

²⁸ Borrman, Pia, Hedemark, Åsa, *Leonards plåster – om syfte, barnsyn och kvalitet i bibliotekets sagostund*, s. 7, Regionbibliotek Stockholm, Stockholm, s. 7.

²⁹ Borrman, Pia, Hedemark, Åsa, *Leonards plåster – om syfte, barnsyn och kvalitet i bibliotekets sagostund*, s. 7, Regionbibliotek Stockholm, Stockholm, s. 5-8.

har det filmpedagogiska området expanderat inom förskola och skola, vilket också lett till en stor efterfrågan på *Film Stockholms* tjänster från pedagogiska verksamheter över hela länet. Det handlar dels om stöd med hur man kan arbeta med film i den pedagogiska verksamheten, dels om rådgivning kring hur och varifrån man kan söka stöd för filmprojekt i skola och förskola.

Fortbildning för scenkonstaktörer

DIS/Dans i Stockholms stad och län arbetar med att coacha koreografer, dansare och cirkusartister för att utveckla deras arbete gentemot de pedagogiska verksamheterna. Det kan exempelvis gälla hjälp med ansökningar och bollning av projektidéer. Bara under 2015 hölls cirka 75 coachande möten, bland annat med utövare som sedan beviljades projektmedel inom ramen för landstingets satsning Kultur för asylsökande.

2014 inrättade landstinget Sveriges första cirkuskonsulenttjänst hos *DIS/Dans i Stockholms stad och län*. En insats som betytt mycket för att stärka cirkuskonsten i länet och för att inspirera skolor och förskolor till att ta in cirkus i undervisningen. Sedan tjänsten inrättades har landstingets scenkonststöd för cirkus varit helt uppbokat och antalet kommuner som visat intresse för att köpa in katalogens cirkusprogram fördubblades från fem kommuner 2014 till tio kommuner 2015.

Mötesplats barnkultur

Tillsammans med *Stockholms universitets Centrum för barnkulturforskning* och *Länsmusiken i Stockholm* arrangerar *DIS/Dans i Stockholms stad och län* också regelbundet *Mötesplats barnkultur* på *Musikaliska* på Nybrokajen. Satsningen syftar till att ge ämnesfördjupad kunskap till dem i länet som arbetar med eller är intresserade av barnkultur, såsom pedagoger, kulturutövare och kultursekreterare. Varje träff innehåller ett samtal eller ett kort föredrag om ett aktuellt ämne inom barnkulturområdet, samt tid för frågor och möjlighet för publiken att diskutera och dela erfarenheter med varandra under informella former.

Mötesplatsen utgör en plattform för att sprida information om allt som händer inom barnkulturområdet i Stockholms län och har fått mycket positiv respons sedan starten 2012 av både besökare och andra offentliga aktörer. Under 2015 startade kulturförvaltningarna i Region Halland, Västra Götalandsregionen och Region Gävleborg egna mötesplatser med Stockholm som inspiration och modell. Ett nationellt nätverk bildades. Vissa program på mötesplatserna blir gemensamma och första programpunkten som gav sig ut på turné var radiojournalisten Ylva Mårtens föredrag på temat barns yttrandefrihet. Andra teman som *Mötesplats barnkultur* behandlade under 2015 var scenkonst för

små barn, vilket var ett ämne som bland annat hade efterfrågats av förskollärare i länet.

Under 2015 fördes även samtal med de andra länskulturfunktionerna som visat intresse för att vara med i satsningen, vilket skulle innebära ett ännu bredare nätverk och en fördjupad kompetens inom alla konstområdena som skulle gynna både mötesplatsen och de som besöker den.

Konst och kultur i vården

Forskning visar att kulturupplevelser har en positiv inverkan på hälsan. *Stockholms läns landsting* verkar på olika sätt för att konst och kultur av hög kvalitet även ska komma länsinvånare till del som befinner sig inom vård och omsorg och själva inte kan ta sig till kulturen. Ett omfattande arbete bedrivs exempelvis för att konstnärligt gestalta landstingets vårdmiljöer med hänsyn till de specifika förutsättningar som finns på varje plats³⁰, landstingets vårdenheter och länets äldreomsorg erbjuder också ett gediget kulturutbud inom olika konstarter - och länskulturfunktionerna har fått i uppdrag att göra kulturinsatser inom vård- och omsorgsområdet. Nedan följer ett par exempel från 2015.

Kulturupplevelser erbjuds året runt till vårdtagare i länet

Länsmusiken i Stockholm, Stockholms läns museum, Slöjd Stockholm, DIS/Dans i Stockholms stad och län och Film Stockholm, satt under året med i arbetsgruppen för utbudskatalogen "Kulturupplevelser" som ingår i kulturförvaltningens verksamhet *Kultur i vården*. Detta för att ta fram lämpliga aktiviteter inom sina respektive områden. Katalogen innehåller ett kulturutbud som landstingets olika vårdenheter och äldreomsorgen i länet kan beställa ifrån under hela året till ett kostnadsfritt respektive subventionerat pris. Under 2015 blev det sammanlagt 3400 arrangemang för vuxna och barn och deras anhöriga inom olika former av vård- och omsorgsverksamheter. I programkatalogens utbud fanns bland annat högläsning, musikshower, cirkusuppträdanden, dans- och animationsworkshops, berättarstunder, pysselverkstad, filmvisningar, hantverksskapande, karaoke med allsång och konstprogram där man fick lära sig mer om olika konstnärer och måla på egen hand.

---

³⁰ Det är den så kallade enprocentregeln som bidrar ekonomiskt till konsten. 1937 beslutade Sveriges riksdag att en procent av kostnaderna vid statlig byggnation skulle satsas på konstnärlig gestaltning. När storlandstinget bildades 1971 blev det formellt beslutat att även landstinget skulle tillämpa procentregeln, men med upp till 2 procent av produktionskostnaden. Tack vare det har Stockholms läns landsting idag ett av landets största och mest mångfacetterade innehav av offentlig konst som utgör ett rikt kulturarv.

Clownerna dämpar rädsla och stress med skratt

Som ett komplement till programkatalogen *Kulturupplevelser* har landstinget även projektstödet *Kultur i vården* som kan sökas fortlöpande under året av verksamheter som erbjuder kulturprogram för vårdtagare på länets sjukhus samt inom landstingets psykiatrierheter. Programmen ska vara återkommande och innehålla aktivt deltagande. En aktör som beviljades stödet under 2015 var clownverksamheten *Glädjeverkstan*. Detta för att regelbundet besöka infektionsavdelningar på *Astrid Lindgrens Barnsjukhus* i Huddinge och Solna. Avdelningens patienter är isolerade på sina rum och kan därför inte ta del av sjukhusets lekterapi på samma sätt som barn som har möjlighet att lämna rummen, men behöver precis som friska barn få stimulans. *Glädjeverkstan* har som arbetsmetod att uppsöka barnens patientrum och att dämpa deras rädsla och stress med humor, fantasi och skratt. Utöver att berika patienternas vårdvistelser så fyller kulturupplevelserna också funktionen av att underlätta personalens arbete och att få de anhöriga att slappna av i en många gånger stressad situation. Chefsjuksköterska Monica Ritschard uttryckte sig såhär om *Glädjeverkstans* betydelsefulla roll på avdelningen:

"Vi arbetar med barn som insjuknat akut eller är kroniskt sjuka med föräldrar som behöver mycket stöd och information. Barnen måste genomgå jobbiga undersökningar och provtagningar. Det finns stöd i form av kurator men barnen och familjerna mår bra av att det finns någon som bidrar med lek och positiv omväxling - det är där som Clownerna kommer in. Även personalen uppskattar deras närvaro mycket, deras lekfullhet och den avlastning de ger. Vi har barnen i fokus, våra ledord är Ansvar, Medmänsklighet och Helhetssyn - allt detta går att sammanfatta i Glädjeverkstan!"³¹

Kultur på recept vid långvarig smärta

Under 2015 satt *Regionbibliotek Stockholm, Film Stockholm, Stockholms läns museum, Slöjd Stockholm, DIS/ Dans i Stockholms stad och län* och *Länsmusiken i Stockholm* också med i en arbetsgrupp för urval av aktiviteter till pilotprojektet *Kultur på recept vid långvarig smärta*, som förvaltningen hade tillsammans med smärtrehabiliteringen på *Danderyds sjukhus*. I projektet erbjöds flera patienter kulturaktiviteter som ett verktyg för att hantera smärta och lidande. Aktiviteterna leddes av kulturpedagoger med ett hälsoinriktat perspektiv och innehöll både kulturupplevelser och eget skapande som bidrog till att förflytta upplevelsen av den egna smärtan för en stund. I rapporten som forskarna Monika Löfgren och Georg Drakos skrev om projektet framgick det

---

³¹ Citatet kommer från ett brev som chefsjuksköterska Monica Ritschard skrivit, ur *Glädjeverkstans* redovisning.

att kulturaktiviteterna haft en positiv inverkan på flera av patienternas sjukdomstillstånd, varpå en ny omgång drogs igång med åtta andra smärtpatienter.

I en filmad intervju på Youtube från *Danderyds sjukhus* berättar en av deltagarna om de positiva effekterna som projektet haft för hennes vardag och syn på framtiden: hon har lyckats bryta sin isolering, går ut och promenerar, är inte längre rädd för att prata med nya människor och har börjat åka kollektivt, vilket inte skett under de senaste 20 åren. Som en följd av detta har hon också blivit mycket gladare och känner sig redo att börja arbetsträna på en arbetsplats som passar hennes hälsotillstånd. Filmen "Smärtrehabiliteringen på Danderyds sjukhus" finns att se på sjukhusets YouTube-kanal. Forskningsrapporten *Kultur på recept vid långvarig smärta* finns att läsa på kulturförvaltningens webbplats bland våra samlade publikationer.

Virtual reality-spel som verktyg för att rehabilitera whiplashskador

Film Stockholm hade vidare ett eget samarbetsprojekt med *Danderyds smärtrehabilitering* samt *Kungliga Tekniska Högskolan (KTH)* under 2015, inom ramen för sin verksamhet *Film i vården*. I projektet utvecklades ett virtual reality-spel i samarbete med läkare och sjukgymnaster som kan användas i rehabiliteringen av patienter med bland annat whiplashskador. Detta genom att låta patienterna utföra små rehabiliterande huvudövningar under spelets olika moment.

Erfarenheterna från projektet har *Film Stockholm* nu tagit med sig in i ett nytt forskningssamarbete med *Skolan för datavetenskap och kommunikation* på *Kungliga Tekniska Högskolan*, *Karolinska institutet* och *Gustavsbergs vårdcentral* med syftet att fördjupa sig i hur kultur, medicin och teknik kan verka tillsammans för att stärka hälsan. Tanken är att de med hjälp av bland annat digitala verktyg och interaktivt berättande ska ta fram nya behandlingsmetoder för olika former av psykisk ohälsa.

Nationellt projekt för demensvänligare biblioteksverksamheter

Regionbibliotek Stockholm startade i sin tur det nationella läsförmedlingsprojektet *Möten med litteratur* tillsammans med *Demensförbundet* och *Svenskt Demenscentrum*. Detta för att ge Sveriges bibliotek en ökad kunskap och förståelse kring demens - landets tredje största folksjukdom efter hjärt- och kärlsjukdomar och cancer. I projektet ingick nio bibliotek från hela Sverige som fick kompetensutveckling i hur man skapar demensvänliga biblioteksverksamheter. Men också i hur man når ut till hemmaboende personer med demenssjukdom och deras anhöriga via lokala aktörer som demenssköterskor och anhörigkonsulenter. Dessutom fick biblioteken medel för att anordna anpassade

aktiviteter. Som ett resultat av detta skapades bland annat musik- och berättarstunder, bokcaféer där man läste korta texter med historiska inslag och mycket bilder, samt poesiافتnar där deltagarna fick både lyssna och skriva själva. På *Tullinge Bibliotek* anordnade man tillsammans med *Film Stockholm* även visningar av arkivfilm på temat bilar. En del av biblioteken skapade också lugna läsvrår, tog fram en särskild hylla med skönlitteratur och faktaböcker om demens, samt iordningställde minneslådor att låna hem. Lådorna innehöll föremål som är tänkta att väcka minnen från förr och öppna upp för samtal med andra. I tidskriften *Möten med litteratur* har man samlat kunskaper och erfarenheter om projektet och *Svenskt Demenscentrums* direktör Wilhelmina Hoffman skrev i den såhär om insatsen:

"Kognitiv sjukdom syns inte utanpå och det kan därför uppstå förargliga situationer om omgivningen saknar kunskap eller förståelse. Många anhöriga väljer därför bort att delta i aktiviteter man tidigare haft glädje av. Men att isolera sig innebär i sig en risk för ökad sjuklighet. Därför är det dubbelt så värdefullt att det utbud som finns i samhället också görs möjligt och tillgängligt för både den som är sjuk och för anhöriga. /.../ Projektet Möten med litteratur som engagerat ett antal bibliotek i landet är ett föredömligt exempel på hur olika grupper kan mötas för att möjliggöra och underlätta aktiviteter för personer med demenssjukdom och deras anhöriga. En möjlighet för ökad livskvalitet och ett steg i riktning mot ett mer demensvänligt samhälle."

Projektet har fått stor spridning och fler bibliotek än de som deltog i *Möten med litteratur* har fått inspiration och kompetensutveckling som lett till nya samarbeten och utökade insatser för målgruppen, däribland bibliotek i kommunerna Upplands-Bro, Norrtälje, Lidingö, Värmdö, Stockholm och Vaxholm. Tidskriften *Möten med Litteratur* finns att läsa på *Regionbibliotek Stockholms* webbplats under deras samlade publikationer.

Lustfylld rörelseträning för äldre med sittcirkus

En annan aktör som fått stöd för 2015 och som har verksamhet inom kultur och hälsa är *Cirkus Cirkör*. De erbjuder ett pedagogiskt program som går under namnet *Cirkus Äldre de Luxe* som länets kommuner kan köpa in till sina äldreboenden. I programmet får de äldre ta del av en cirkusshow och utöva "sittcirkus" som är cirkusinspirerad sittgymnastik. Personalen får även kompetensutveckling och inspiration att tänka nytt kring rörelseträningen genom nya rörelser, material och musik. På flera boenden som använt sig av programmet har en cirkusansvarig utsetts med uppdraget att planera in aktiviteter varje vecka.

I samband med att programmet lanserades så arrangerade *Cirkus Cirkör* seminariet "Kulturen som förändringskraft inom äldreomsorgen" i samarbete

med *Svenskt Demenscentrum* och *Alzheimerfonden*. Det riktade sig till personer som arbetar med äldre och här berättade man bland annat om *Cirkus Äldre de Luxe*. Wiveca Dederling, som var producent för *Cirkus Äldre de Luxe*, sa i ett pressmeddelande om seminariet:

*"Kultur är en verklig förändringskraft i äldreomsorgen och särskilt i demensvården. Erfarenheterna från att arbeta med musik, rörelse och nu cirkus är nästan entydigt positiva. Personer som inte rört sig ur sin rullstol på årtal vågar gå upp och prova lina, personer som annars inte talar sjunger med klar stämma. Vi tror att detta beror på att kulturen väljer att se det som är friskt och det som går att göra trots ålderdom och sjukdom – att vilja se de äldre som människor med rättigheter till en värdig och lustfylld vardag. Trots detta är det väldigt få äldre som får möjlighet till kultur i sin vardag."*³²

Fördjupat samarbete kring kulturella och kreativa näringar

Stockholm är en av Europas ledande kreativa regioner och en viktig arbetsmarknad för kulturarbetare inom alla konstarter och genrer. För att det ska vara så även fortsättningsvis krävs förutsättningar för att länets kulturaktörer ska kunna utvecklas och livnära sig på sin kompetens, vilket Stockholms läns landstings bidrar till genom att skapa arbetstillfällen och möjligheter för projektidéer att förverkligas och verksamheter att drivas. Detta genom att anlita konstnärer för gestaltning av länets vårdmiljöer och ge kulturstöd till institutioner och det fria kulturlivet. Men också genom riktade insatser och stöd till verksamheter som verkar för att stärka länets kreativa och kulturella näringar. Nedan följer några sådana exempel från 2015.

Kreativa händer och ull som näring

Slöjd Stockholm arbetade med två olika projekt vars övergripande syfte var att stärka slöjden i länet som näringsverksamhet. I det ena genomförde de tre s.k. ulldagar i kommunerna Norrtälje, Österåker och Järfälla för att få kontakt med utövare som brukar ull på olika vis. Detta som ett led i att i öka kunskaperna kring fårullen och dess egenskaper, utveckla näringen kring den och skapa kontaktnät mellan hemslöjdskonsulenter, slöjdutövare och ullproducenter. På ulldagen i Järfälla som hölls på Folket hus i Kallhäll med över 200 personer på plats, fanns exempelvis föreläsare, fårägare, hantverkare, slöjdare, spinnare, stickare, föreningar och organisationer samt försäljare av diverse material och redskap.

---

³² http://www.mynewsdesk.com/se/cirkus_cirkor/pressreleases/jag-kommer-inte-ihag-vad-jag-gjorde-men-jag-minns-att-jag-skrattade-vaeldigt-mycket-1130591

I det andra projektet som gick under namnet *Kreativa händer i Mälardalsregionen* gjorde *Slöjd Stockholm* en kartläggning av vilka behov som finns hos slöjdare och konsthantverkare för att de ska kunna stärkas i sitt företagande i samarbete med länen Sörmland, Västmanland, Uppsala och Örebro. Kunskaperna därifrån har sedan lagts till grund för ett gemensamt projekt där relevanta insatser ska göras för att skapa förutsättningar för utveckling av entreprenörskap inom slöjd, konsthantverk, formgivning och råmaterialförsörjning i Mälardalsregionen.

Stärker länets varumärke med film som verktyg

En annan aktör som fick stöd under 2015 är den filmkommissionära verksamheten vid *Filmregion Stockholm-Mälardalen* som dels erbjuder filmbolag praktisk service för att förenkla vid inspelningar i länet. Dessutom marknadsför Stockholmsregionen som filminspelningsplats såväl nationellt som internationellt, och bidrar därmed till länets attraktivitet för företagande och turism. Under 2015 hanterade de cirka 100 förfrågningar av olika storlek från utländsk TV och bistod vid flera TV-serier, elva långfilmer och tre stora reklamfilmer från svenska filmbolag samt filmbolag från Japan, Indien, England, USA och Tyskland. Bland annat Neneh Cherrys skådespelardebut *Stockholm My Love* som filmats på flera platser i Stockholm, *Tjuvheder* som spelats in i Stockholms södra förorter, deckarserien *Maria Wörn* som filmades i Sollentuna och på Söder Mälarstrand, samt den indiska långfilmen *Akira* som filmade ett antal dansscener på Sergels Torg och i Gamla Stan.

Tillsammans med *Film Stockholm* och *Stockholms internationella filmfestival* står *Filmregion Stockholm-Mälardalen* även bakom *STHLM Debut*, som utgör en plattform för erfarenhetsutbyte, coachning och ekonomiskt stöd till långfilmsdebuterande regissörer och producenter i Stockholm-Mälardalsregionen. Syftet är att behålla och stötta regionens filmtalanger för att gynna återväxten och bidra till Stockholms varumärke som en kreativt intressant region med angelägna berättelser. Under 2015 var bland annat regissörerna Anna Persson och Shaon Chakraborty och producenten Anna Weitz antagna till *STHLM Debut* med deras dokumentär *Förvaret*, samt producenten och regissören Peter Grönlund med sin spelfilm *Tjuvheder*. Båda filmerna blev mycket uppmärksammade, nådde en stor publik och fick fina priser. Under 2016 års Guldbaggegalan fick *Förvaret* exempelvis pris för bästa dokumentär och *Tjuvheder* fick pris för bästa manuskript (Peter Grönlund), kvinnliga huvudroll (Malin Levanon), kostym (Malin Andersson), klipp (Magnus Nordin) och scenografi (Kajsa Severin).

Dagens Nyheter utnämnde vidare *Förvaret* till årets bästa svenska dokumentärfilm och *Tjuvheder* till årets bästa svenska spelfilm. Tidningens filmrecensent Nicholas Wennö skrev att med *Tjuvheder* tar Peter Grönlund:

*".../upp Stefan Jarls fallna sjuttiotalsmantel. Han öppnar en dörr till ett Stockholm som få utom missbrukarna, de sjuka och de hemlösa känner till. En skuggvärld fylld av kyla, droger, smuts, lögner, tjafs och övergrepp./.../ Historien får extra bärkraft av de färgstarka karaktärerna, många spelade av människor som har egna, starka erfarenheter av ett liv i marginalen."*³³

*Dagens Nyheter*s recensent Helena Lindblad beskrev i sin tur *Förvaret* som:

".../en hjärtslitande, stillsam film om låsta dörrar, krossade drömmar och en kamp för mänsklig värdighet. Med 'Förvaret' öppnar Anna Persson och Shaon Chakraborty dörrar till de slutna rum där asylsökande väntar på en enkel biljett ut ur Sverige. Utan att hårdvinkla, agitera eller bedriva privat flyktingpolitik berättar filmen om människor som är inlåsta, trots att deras enda 'brott' är att söka en fristad i ett fredligt land. Samtidigt berättar filmen om de människor som har nyckelknipporna, men som ändå vill behandla de 'förvarstagna' som medmänniskor, som vill se dem i ögonen och kanske ibland göra ett vackert kvällsfika./.../'Förvaret' anklagar ingen, men ifrågasätter förstas tyst, med välgörande respekt och värdighet, den rådande lagstiftningen i fråga. Det är en tung, men nödvändig film som angår oss alla, oavsett nationalitetsstämpeln i passet".³⁴

Möjliggör utveckling och företagande inom konst och kultur

Konstnärerna bakom *Förvaret* fick även stöd av *Transit kulturinkubator* som erbjuder rådgivning, kontorsplats, aktiviteter och erfarenhetsutbyte för scenkonstnärer, filmare, musiker, formgivare, bildkonstnärer och konsthantverkare i Stockholms län - med syftet att fler ska kunna utöva sitt konstnärskap och livnära sig på sin kompetens. Andra uppmärksammade konstnärer som varit antagna till *Transit Kulturinkubator* under 2015 är bland annat folkmusikern Bridget Marsden som utnämndes till *Årets Artist* på *Folk-och Världsmusikgalan 2016* samt serietecknaren och illustratören Hanna Gustavsson som nominerades till *Augustpriset 2015* i kategorin barn- och ungdomslitteratur för *Iggy 4-ever*.

En annan verksamhet som precis som *Transit Kulturinkubator* utgör en betydelsefull resurs för länets konstliv och kreativa näringar är *Konstnärernas*

---

³³ <http://www.dn.se/kultur-noje/film-tv/arets-basta-svenska-spelfilmer-2015/>

³⁴ <http://www.dn.se/kultur-noje/film-tv/arets-basta-svenska-dokumentarer-2015/?forceScript=1&variantType=large>

Kollektivverkstad. Verksamheten erbjuder arbetsytor med relevant utrustning, kompetensutveckling och möjlighet till erfarenhetsutbyte för yrkesverksamma konstnärer och formgivare. Vilket är särskilt angeläget nu när landstinget är inne i ett intensivt skede av den konstnärliga gestaltningen av länets vårdmiljöer, i och med satsningen på framtidens hälso- och sjukvård. Bara under 2015 projektledde kulturförvaltningen 60 konstprojekt, utlyste 33 nya konstnärliga uppdrag och köpte in 53 konstverk från gallerier och konstnärer – varav flertalet av de anlitade konstnärerna var verksamma i Stockholms län. En tredje resurs på konstområdet i länet är produktionshuset *SITE* som utgör en konstnärlig plattform för den professionella samtida scenkonsten, med fokus på dans. Resurscentret verkar på olika sätt för konstnärlig utveckling och för att stärka konstnärers produktionsvillkor genom bland annat residens, rådgivning och arbetsytor. Tove Skeidsvoll och Ellen Söderhult är två av konstnärerna som tog del av *SITEs* verksamhet under 2015:

*"Det var helt ovärderligt för mig att bli så himla fint bemött och behandlad av er. Det är så konstigt att gå ut skolan och inte riktigt veta var en ska börja, och det gör så stor skillnad då att få vara med i ett sammanhang. Det kändes som en superbra feedback att få visa upp det jag gjorde/.../och jag tror verkligen att vi ska fortsätta arbeta med delar av det/.../Det var också härligt att få njuta av ert sällskap och att få vara med i den där gruppen av fantastiska människor... och jag är SÅ tacksam!" (Ellen Söderhult, deltagare på *SITE/specific pilotfestival 2015*)³⁵*

"Tiden som stipendiat har inneburit ett stort stöd av den kompetens som finns hos Sites ledning. Den har gett mig en ökad kunskap kring att producera, redskap att påverka processerna som ligger till grund för just mitt arbete och ett nytt kontaktnät. Att vara stipendiat har även gett möjlighet till ostörd studiotid, dels genom den tid som ingår i residenset men även när studion varit obokad. Bra platser är få och utan finansiering för konstnärligt utvecklande arbete är studiotid ofta kopplad till en specifik produktion med ett ibland hårt tryck på att varje bokad timme ska ge konkreta resultat. Att i perioder kunnat vara i Sites studio, utan att behöva tänka på klockan, har varit en otrolig lyx och utvecklande för mitt konstnärskap." (Tove Skeidsvoll, stipendiat 2015)³⁶

Under 2015 arbetade *SITE*, *Konstnärernas kollektivverkstad* och *Transit Kulturinkubator* tillsammans för att utveckla ett interdisciplinärt produktionshus i Stockholm för all samtida konst, där professionellt verksamma konstnärer

---

³⁵ Citatet är hämtat från *SITEs* verksamhetsberättelse för 2015.

³⁶ Citatet är hämtat från *SITEs* verksamhetsberättelse för 2015

ska kunna ägna sig åt produktion, nätverk och samverkan. Som en del av produktionsprocessen var det också meningen att verksamheten skulle innehålla en publik del i form av work-in-progress, genrep, testvisningar och så vidare, där länets konstnärer och invånare skulle ges möjlighet till samtal, möten och utveckling. Produktionshuset var tänkt att bli ett nav för att utveckla konstarna på såväl lokal som regional, nationell och internationell nivå.

Innovativ kultur som främjar samarbeten med näringsliv och akademi

Ytterligare en insats som under en längre tid främjat kulturell och konstnärlig förnyelse i länet är Stockholm stads satsning *Innovativ kultur*. Landstinget har sedan 2013 delfinansierat och varit samverkande part till insatsen som utöver att stödja det nyskapande även verkat för att främja kontaktytorna mellan kultur, näringsliv och akademi.³⁷ Bland projekten som erhöll stöd inom ramen för satsningen 2015 fanns exempelvis "Haptik musik dans" vars projektbeskrivning löd:

"Vi vill med hjälp av haptiska impulsgivare under ett antal konserter/föreställningar skapa en fördjupad musikalisk och konstnärlig upplevelse. Med hjälp av små vibrationer och andra taktila impulser så tolkas det som sker på scenen och förmedlas i fysisk form till publiken. En primär målsättning är att vi genom projektet kan utveckla en teknik och ett gränssnitt som kan tillgängliggöra musik och sceniska gestaltningar för de som har syn eller hörselnedsättningar, men också fördjupa den konstnärliga upplevelsen för de som inte saknar nedsättning."(not <http://www.innovativkultur.se/sv/projekt-sida/haptik-musik-dans>)

---

³⁷Satsningen initierades av Stockholm stads kulturnämnd 2008 och pågick fram till och med årskiftet 2015/2016. Utöver landstinget fanns även Stiftelsen Framtidens kultur, Huddinge kommun, Haninge kommun, Nacka kommun och Värmdö kommun bland samverkansparterna.

Verkar för att gynna återväxten av professionella musiker

Länsmusiken i Stockholm verkar i sin tur för att fler av länets unga musiker ska få möjlighet att satsa på musiken professionellt. Under 2015 fortsatte det lyckade samarbetsprojekt med O/MODERNT Kammarorkester där 17 unga stråkmusiker fick ett prestigefullt sammanhang att medverka i under musikalisk ledning av violinisten Hugo Ticcianti. Konceptet för orkestern var det samma som för festivalen O/MODERNT som Hugo Ticcianti driver på Ulriksdals slottsteater Confidencen – svunna tiders kompositörer och vår moderna kultur utforskades genom att blanda musikaliska stilar från olika tidsepoker och genrer. Musikerna var vidare i 20-25-årsåldern och i början av sin karriär. Vissa gick på Musikhögskolan i Stockholm, andra på musikhögskolor i utlandet – alla hade de sin hemvist i Stockholms län. I kammarorkestern fick de ta ut svängarna och spela med världsartister som gav dem inspiration och input i syfte att få dem att växa som musiker – bland annat med 2015 års Polarpristagare och slagverksvirtuos Evelyn Glennie. I YouTube-filmen "Evelyn Glennie & Hugo Ticcianti, Mindstream (Jill Jarman)" kan man ta del av musikframförandet som de unga musikerna gjorde tillsammans med Evelyn Glennie på Musikaliska.³⁸

En annan av länets aktörer som verkar för att gynna återväxten av professionella musiker är *Stockholms Konserthus*. Sedan 2011 har de i samarbete med landstinget gett sommarjobb åt cirka 25 musikbegåvade ungdomar per år, som under handledning fått pröva på rollen som yrkesmusiker. Ungdomarna som var i åldern 16-19 kommer från länets musikutbildningar och anställdes för att framföra dagliga konserter i konserthusets foajéer under juni-augusti. Sommaren 2015 blev det sammanlagt 234 konserter.

Kultursommarjobsatsning för unga

Under 2015 utökade landstinget sin kultursommarjobsatsning så att den kom att omfatta både fler av länets ungdomar och fler konstarter. Syftet var att attrahera den unga generationen, som ett led i arbetet med att verka för att Stockholms län även fortsättningsvis ska vara en av de främsta i Europa inom den kulturella och kreativa sektorn.

Satsningen som involverade 165 ungdomar från olika delar av länet skedde i samarbete med kommuner och länskulturfunktionerna *Länsmusiken i Stockholm*, *Film Stockholm*, *Slöjd Stockholm*, *DIS/Dans i Stockholms stad och län* och *Stockholms läns museum*. Under den tre veckor långa sommaranställningen fick ungdomarna arbeta med alltifrån att ta fram slöjdaktiviteter som passar unga, göra musikkonserter på äldreboenden och offentliga platser, arkivera negativ och registrera bilder för framtiden, sätta upp en dansföreställning

³⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=iVy8JppbC0c>

tillsammans med koreografer samt skapa dokumenterande film om exempelvis stadsbyggnadsplanering och arbetslivet för ungdomar. Insatsen blev mycket lyckad och fortsatte även sommaren 2016.

Demokrati

"Kultur- och föreningslivet är en viktig del i ett demokratiskt samhälle. Kultur- och föreningslivet prioriterar regional och social spridning och vill stimulera till mångfald, samhällsengagemang och opinionsbildning. De organisationer som får stöd ska vila på demokratisk grund vad avser både organisationens uppbyggnad och den verksamhet som bedrivs."

Att ges en röst

Det ligger i demokratins grund att alla människor har yttrandefrihet och kulturen är ett verktyg genom vilket man kan framföra sina åsikter och tankar, men också ett verktyg för att ge andra en röst. *Folkoperans* projekt *Mozarts Reguiem* som togs upp i ett tidigare avsnitt, är ett exempel på en verksamhet som låter barn komma till tals i ett sammanhang där det främst brukar vara vuxna som hörs.

Film Stockholms kort- och dokumentärfilmsfestival *STOCKmotion* är ett annat exempel. Festivalen bjuder in såväl professionella filmare som skolelever att lämna in sina bidrag. Förutom att de ges möjlighet att sprida sin berättelse inför en bred publik, så är deltagarna med och tävlar om ett par 100 000 kronor som sedan fördelas i olika tävlingskategorier.

Som ett sätt att fira miljonprogrammets 50-årsjubileum 2015 presenterade *Mångkulturellt centrum* i sin tur Instagramkontot *1 på miljonen* i en utställning med samma namn. Kontot drivs av fyra unga vuxna som själva vuxit upp i miljonprogramsområden och syftar till att:

"Med bilder och korta intervjuer som skildrar människor som bor eller har vuxit upp i miljonprogramsområden vill vi forma en ärlig bild av orten som vi alla kan känna igen oss i."

Med utställningen ville *Mångkulturellt centrum* förstärka *1 på miljonens* röst.

Ett annat projekt som vill lyfta fram förortsbornas egna berättelser är Nyhetsbyrån som drivs av Tensta konsthall. Projektet startades upp 2015 i samarbete med Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMK), Grafisk design & Illustration vid Konstfack (GDI) och nätverket StreetGäris - och är

tänkt att bli en långvarig satsning. I form av återkommande terminslånga deltidskurser erbjuds unga förortsbor med intresse för konst och journalistik utbildning i dokumentärt berättande, praktik på nyhetsredaktioner och möjlighet att nätverka med etablerade konstnärer och journalister. Bakom projektidén fanns en vilja att komma till bukt med den homogena representationen inom både Sveriges nyhetsmedia och konstnärliga utbildningar som inte återspeglar stora delar av dagens Sverige.

*"- I alla homogena grupper riskerar relevanta samtidsperspektiv att osynliggöras och intressanta historier att aldrig berättas/.../, säger **Joanna Rubin Dranger**, professor i Illustration på Konstfack.*

*"- Det är nödvändigt att vi får in studenter med andra bakgrunder och erfarenheter för att kunna bryta upp den homogena sammansättningen i journalistikåren. Erfarenheterna från projektet har stor betydelse för hur JMK behöver anpassa sin utbildning för att nå de studentgrupper som vi vill söka till oss, säger **Gunilla Hultén**, studierektor för journalistutbildningen vid JMK, Stockholms universitet."³⁹*

Kultur som verktyg för samhällsanalys och opinionsbildning

I och med att kulturen är en bärare av tankar och idéer så är den också intressant att analysera i syfte att ta tempen på samhället. *Folkets bio* är en av många exempel från året som genom sin pedagogiska verksamhet för barn och unga vill öka deras demokratiska medvetenhet – i detta fall med hjälp av gemensamma analyser av angelägna filmer.

En annan verksamhet som vill lyfta aktuella samtidsfrågor via film är *Stockholms filmfestival* som i samarbete med Stockholm stad instiftade ett nytt internationellt filmpris under 2015, *Stockholm Impact Award*. Priset går till filmskapare som genom sina verk "reflekterar vårt samhälle och inte väjer för brännande ämnen" och består av 1 miljon kronor samt en statyett av den kinesiske konstnären Ai Weiwei. Den första att ta emot det var Leena Yadav för filmen *Parched*, med motiveringen:

"Strålände skådespeleri i ett sensuellt färgstarkt bildspråk ger oss en unik insblick i kvinnor på den indiska landsbygdens tankar och hjärtan. En paradoxal hyllning till livet, trots hårda omständigheter, som skapar både ilska och glädje, och ger bränsle till debatt såväl som hopp om förändring, när den

---

³⁹ Nyhetsbyrån, "Om", <http://nyhetsbyran.tumblr.com/om>, hämtad 2016-11-15.

rör vid en brännande fråga som påverkar, inte halva, utan hela vårt samhälle."⁴⁰

Två andra exempel från året som med kulturen som medel velat driva opinion är *Färgfabrikens* utställning *Experiment Stockholm* och *Tempo Dokumentärfestival 2015* som hade temat Staden. Med Staden som tema ville *Tempo Dokumentärfestival* lyfta frågor om urban aktivism, staden bortom bilnormen, gentrifiering och hållbar stadsutveckling. I samarbete med *Cykelfrämjandet* höll de också en cykelparad mellan Gamla stan och biografen *Skandia*, där festivalen drog igång med Fredrik Gerttens film *Bikes vs Cars*, samt en text av Lilla Namon om gentrifiering och stadsplanering. I samtalsserien *Stadens konflikter* som pågick festivalen igenom kom sedan fler kulturpersoner och tänkare till tals.

Även *Färgfabrikens* utställning *Experiment Stockholm* behandlade den för vår tid mycket aktuella frågan hållbar stadsutveckling – och tog konstnärer till hjälp för att inspirera till alternativt tänkande samt bjöd in en rad aktörer för att debattera urbana frågor ur olika perspektiv. *Färgfabrikens* kreativa ledare Joachim Granit skrev såhär om deras tanke med utställningen:

"Stadsplanering är så mycket mer än att ta fram digitala dokument med ritningar. Experiment Stockholm undersökte därför begreppen psykologi och estetik. Sociala samspel i offentliga rum och hur dessa utformas. Monotona miljöer med likartade rappade fasader och med ett Seven Eleven i kvarteret, byggs och planeras med en miljöstämpel. Behöver inte städer och förorter irrationalitet, möten, friktion och upplevelser? Våra miljöer behöver utformas på ett sätt som skapar nyfikenhet och möjligheter för det oväntade, kan delvis planeras fram men de måste även få ett utrymme för att få växa fram organiskt."

Experiment Stockholm innehöll en brevlåda där besökarna kunde lämna frågor och förslag till politiker. Det kom in många lappar från både vuxna och barn. Alltifrån konkreta förslag på bättre cykelinfrastruktur och ökat bostadsbyggande till lappar som uttryckte oro över att Stockholm blir allt mer segregerat.

---

⁴⁰ <http://www.stockholmfilmfestival.se/sv/nyhet/2015/stockholm-impact-award-gar-till-leena-yadav>

Allas lika rätt och värde

Organisationer och föreningar som vilar på demokratisk grund genomsyras av allas lika rätt och värde i alltifrån styrelsearbete till arbetsprocesser och verksamheten i sig, vilket kan ta sig många olika uttryck. Ett exempel är *Fryshuset* som verkar för att ungdomarna som deltar i deras verksamheter ska:

".../utvecklas till självständiga och kritiskt tänkande medborgare, /.../lära sig att man kan se saker på olika sätt, att man måste lyssna med respekt för andra, att alla måste få komma till tals. Vi uppmuntrar de ungas engagemang i planeringen av våra aktiviteter och i genomförandet och ser till att det alltid finns plats för alla som vill vara med. Genom planeringsgrupper, ungdomsråd, ungdomsambassadörer, referensgrupper, dialog och samtal lyssnar vi in och stärker våra ungas röster och självförtroende så att de vågar säga vad de vill och behöver."

Projektet *Bilders makt* som *Mångkulturellt centrum* påbörjade under året är ett annat exempel. Det syftar till att bygga upp en digital kunskapsbank som ska ge allmänheten verktyg för att känna igen stereotypa, rasistiska och antisemitiska bilder som reproduceras i offentligheten – och bidrar till att forma vår syn på oss själva och andra.

Ett tredje exempel är *Internationella bibliotekets* arbete för att länets invånare ska få tillgång till information och litteratur på sitt eget modersmål. Ett arbete som intensifierades under 2015 i samband med flyktingtillströmningen till regionen. Biblioteket hade öppet 340 dagar med i genomsnitt 724 besök per öppen dag, varav flera av besökarna är boende utanför Stockholms stad. De uppsökte bland annat biblioteket för att läsa internationella nyhetstidningar och tidskrifter, låna ur bokbeståndet som innehåller 200 000 böcker på över 100 olika språk, lära sig hur man använder datorer och internet samt för att delta i sagostunder. *Internationella biblioteket* uppdaterade vidare sina skyltar till fler språk, översatte sin informationsbroschyr om bibliotek på ytterligare 15 språk - samt tog fram en ny broschyr på 48 olika språk som riktar sig till vårdnadshavare med små barn. Broschyren vill väcka läslust och berättarglädje och upplysa om modersmålets betydelse för barns språkutveckling och kulturella identitet - och på så vis ge föräldrar ett verktyg för att deras barn ska klara sig bättre i samhället.

*"Ditt språk och din röst... är det finaste du kan ge ditt lilla barn. Läs ramsor och poesi. Sjung och berätta på ditt eget modersmål. Ditt barn lär sig lättare att tala och använda många ord om barnet tidigt får höra sånger och sagor. Om barnet har ett bra eget språk, blir det enklare att lära sig flera språk."*⁴¹

⁴¹ Interbib, http://www.interbib.se/Files/Mallar%20och%20skyltar/Broschyr%20BVC/broschyr_bvc_svenska.pdf, hämtad 2016-11-15.

För att kunna ge länets folkbibliotek ett bättre riktat stöd och stärka dem i deras arbete med mångspråkiga medier så skickade *Internationella biblioteket* även ut en enkät till samtliga i samarbete med *Regionbibliotek Stockholm* med frågor kring det. Svaren som man fick in har sedan format de stödinsatser som gjorts.

För ett mångfacetterat kulturliv

I alla demokratier finns rum för ett brett spektrum av röster och uttryck. För att verka för ett mångfacetterat kulturliv i länet stödjer landstinget såväl stora som små aktörer inom olika konstformer och genrer, men också aktörer som verkar som möjliggörare för kulturen.

Möjliggörare för kulturen i länet

Bland 2015 års stödmottagare fanns till exempel möjliggörare som:

- *Intercult* som bland annat är ett europeiskt resurscentrum för kultur som på olika sätt verkar för att öka kompetensen och engagemanget för internationella och interkulturella frågor.
- *Kulturdirekt* som är en digital plattform där länets fria kulturliv kan marknadsföra sitt kulturutbud, vilket är en tillgång för länets små teatrar och fria grupper som kan ha svårt att nå ut med sin verksamhet.
- *Stockholms läns bildningsförbund* som har i uppgift att främja bildningen och den kulturella utvecklingen i länet genom att skapa möten mellan aktörer inom folkbildningen och civilsamhället samt andra regionövegripande organisationer.
- *Föreningsarkiven i Stockholms län* som verkar för att länets kulturarv ska bevaras för forskning genom att informera och motivera länets föreningar till att dokumentera och arkivera sin historia.

Aktörer inom olika konstarter och genrer

Bland stödmottagarna fanns också aktörer från länets fria kulturliv såsom *Index* och *Fylkingen* och en av länets större kulturinstitutioner *Stockholms Konserthus* – tre av många aktörer som tillsammans bidrar till länets mångfacetterade kulturliv. I *Index* lokaler på Kungsholmen kunde man bland annat ta del av den postmoderna konstnären, koreografen, dansaren och författaren Simone Fortis konstnärskap i utställningen "Here it comes", som presenterades såhär:

"Over the past five decades, Forti has developed new models and methods of composition to address the relationship between abstraction and subjectivity,

with an acute eye for the way in which politics are engrained in everyday levels of our lives. The exhibition highlights her ongoing interest in the different possibilities to negotiate social and political issues in words and movements.”⁴²

På *Fylkingens* scen på Munchenbryggeriet kunde man bland annat se ljudkonstnären Gordon Ashworth uppträda med stycket ”Masskultur & kuggljud” som innehöll ”*ljud inspelade under hans nattjobb som taxichaufför*” och som presenterades som ett ”*paradoxalt möte mellan konstnärligt arbete och brödjobb, privat och offentligt, estetik och verklighetsskildring.*”⁴³

Fylkingen var också med och anordnade festivalen *Sound of Stockholm* på *Kulturhuset Stadsteatern*, som utgör en plattform för nutida musik med såväl kammarmusik, elektroniskt, konstmusik och ljudkonst.

Stockholms Konserthus arrangerade i sin tur världens största ”Sibelius/Nielsen”-festival för att uppmärksamma att tonsättarna Jean Sibelius och Carl Nielsen skulle ha fyllt 150 år. På festivalen spelade nio gästande orkestrar från nordnorden - samt konserthusets egen orkester *Kungliga Filharmonikerna*. Andra stora evenemang som orkestern medverkade vid var exempelvis på Prins Carl Philips bröllop och ceremonierna för *Polarpriset* och *Nobelpriset* som båda hölls på *Stockholms Konserthus*. Bland de jazz- och världsmusiker som intog konserthusets scen under året fanns vidare Chick Corea, Gregory Porter, Snarky Puppy, Lizz Wright, Mariza och Mohsen Namjoo.

Pedagogiska verksamheter som verktyg för att nå ut brett

Sveriges kulturella och kreativa sektor är som störst i Stockholms län och en stor del av sektorns aktörer befinner sig inom Stockholms innerstad. Kulturnämnden verkar för att även länsinvånare som inte bor i dessa centrala delar ska kunna ta del av kultur i sin närmiljö – och då särskilt länets barn och unga. Detta sker bland annat genom riktade satsningar mot pedagogiska verksamheter.

Scenkonststödet och scenkonstkatalogen

Kulturnämndens scenkonststöd ges exempelvis till aktörer som antingen har sin hemmascen i olika delar av länet eller som turnerar med barn- och ungdomsföreställningar som riktar sig till familjer eller pedagogisk verksamhet i Stockholms län. Deras föreställningar presenteras sedan i kulturförvaltningens scenkonstkatalog från vilken kommunerna kan köpa in föreställningar till ett

⁴² <http://indexfoundation.se/exhibitions/simone-forti>

⁴³ <https://www.fylkingen.se/node/2109>

subventionerat pris. De pedagogiska verksamheterna blir här ett verktyg för att nå ut brett till barn och unga över hela länet – inte minst till dem som annars inte skulle ha tillgång till scenkonstupplevelser på grund av exempelvis ekonomiska skäl eller bristande tid/intresse hos deras vårdnadshavare.

Länskulturfunktionerna

Länskulturfunktionerna är en annan riktad satsning för att nå ut brett via länets förskolor, skolor och gymnasier. *Film Stockholm, Slöjd Stockholm* och *Stockholms läns museum* erbjuder alla pedagogisk verksamhet över hela Stockholms län inom film, slöjd, konst och kulturarv, medan *Länsmusiken i Stockholm* och *DIS/Dans i Stockholms stad och län* tillhandahåller ett brett utbud av föreställningar och projekt inom musik, dans och cirkus som de pedagogiska verksamheterna får köpa in till subventionerat pris. *Regionbibliotek Stockholm* ger i sin tur utvecklingsstöd till länets folkbibliotek, vilka bland annat erbjuder boksamtal och presentationer av boktitlar för förskolegrupper och skolklasser.

Museipedagogisk verksamhet

Kulturnämnden stödjer också flera kunskapsinstitutioner och konsthallar runtom i Stockholms län som erbjuder pedagogisk verksamhet inom olika ämnesområden. Under 2015 gavs exempelvis stöd till *Skärgårdsmuseet* som har filialer på olika öar i Värmdö kommun och som fungerar som en resurs för förskolorna och skolorna i området när det kommer till att lära ut om kulturarvet i Stockholms skärgård. Stöd gavs också till *Leksaksmuseet* och *Almgrens Sidenväveri* som båda ligger på Södermalm. Den förra lär ut om leksakernas historia medan den senare lär ut om sidenets historia och om sidentillverkningen på *Almgrens* - som under några decennier på 1800-talet var Skandinavien största kvinnoarbetsplats. Fler stödmottagare från året var *Marabouparken* i Sundbybergs kommun, *Tensta Konsthall* i Stockholms stad, *Färgfabriken* i Liljeholmen, *Mångkulturellt Centrum* i Botkyrka och *Index* på Kungsholmen, som alla erbjuder konstpedagogisk verksamhet i form av anpassade visningar och workshops som knyter an till temana i deras utställningar.

Geografisk spridning

Andra sätt genom vilka kulturnämnden verkar för att den offentligt finansierade kulturen ska komma så många som möjligt till del är att man stödjer projekt eller verksamheter som ligger eller verkar i spridda delar av länet. Nedan följer några exempel från 2015.

Film i staden

Tempo dokumentärfestival drog igång projektet *Film i staden*, som dels syftade till att utvidga visningsmöjligheterna i länet för att nå en ny publik och dels skapa en diskussion om staden, vem som har tillgång till den och hur man med hjälp av kultur kan ge liv åt en plats. De nya visningsmöjligheterna bestod av utomhusvisningar på utvalda platser i ytterstaden samt av specialvisningar på till exempel biografier och kulturhus där det sällan visas dokumentärfilm. Detta i samarbete med lokala aktörer i bland annat Södertälje, Botkyrka, Fisksätra, Tensta, Skarpnäck, Vällingby och Brandbergen. En av höjdpunkterna var visningen av David La Chapelles kultklassiker *Rize* på Järvafältet i Tensta inför 200 personer. Filmen handlar om hur urbana dansstilar utvecklades i Los Angeles under 90-talet. En annan höjdpunkt var visningen av *Free Angela and all political prisoners* på kulturhuset *Trappan* i Vällingby. Den hade en publik på 75 personer och efterföljdes av samtal om Angela Davies kamp för medborgerliga rättigheter i samarbete med *Streetgäris*.

Mobila filmverkstaden uppsöker skolor över hela länet

En annan filmverksamhet som verkade runtom i länet under 2015 var *Stockholms filmfestival junior*. Med sin mobila filmverkstad tog de sig ut till sammanlagt 38 skolor och lät eleverna testa på allt ifrån att skriva manus, till att filma, redigera och agera skådespelare på valfria teman som ibland integrerades med skolämnen som samhälls-, livs – eller naturkunskap. Att lära sig filmskapandets grunder är en stor tillgång i dagens digitala värld - både för att göra sin egen röst hörd och för att bättre förstå hur media påverkar samhället. Totalt skapades 350 filmer som sedan var med och tävlade om fina priser i *Stockholm filmfestival juniors* kortfilmstävling *1 minut film*. Den mobila filmverkstaden har kommit i kontakt med många elever som fått upp ögonen för filmen som uttrycksform sedan starten och utökas varje år för att möta efterfrågan från skolorna.

Barnmusikal på turné i Stockholms förorter

Re: Orient turnerade i sin tur med föreställningen *Oum* i samarbete med *Parkteatern* som har flera etablerade utomhusscener i Stockholm stads förorter. Föreställningen som hade fri entré riktade sig till barn i åldern fyra till sju år och presenterade så här:

"Det var en gång en flicka som föddes i Egypten med en fantastisk röst. Hon drack ord och melodier som om de vore saft. Och så sjöng hon. Först sjöng hon mest hemma, för vissa sa att flickor inte fick sjunga. Men vad gör man när man måste sjunga? Hon klädde sig till pojke så klart! Och allt fler fick höra hennes sång./.../ Denna föreställning berättar om Oum Kalthoum

(1904-1975) som var och är än i dag arabvärldens mest framstående sångare. /.../ Ett tecken på hennes enorma popularitet är att mer än fyra miljoner människor deltog i hennes begravning – vilket gör det till en av de största offentliga sammankomsterna i historien.”

Hedvig Ljungar rapporterade om den feministiska föreställningen för *Tidningen Kulturen* i artikeln ”Barnmusiksaga som vidgar sinnet mot stjärnhimlar” och lyfte berättelsens viktiga budskap om att samhällets formande av könsrollerna är föränderligt.

”Egyptiska Oum Kalthoum/.../var en mycket framstående sångerska som trots att hon hade fel kön för att få sjunga erövrade sin rätt att musicera./.../ När berättaren i början deklarerar att flickor inte fick sjunga förr i tiden tycker jag mig höra ett par häpna sus genom den lilla publiken. Den reaktionen bådade gott inför framtiden och sätter förhoppningsvis igång funderingar – vad får flickor och pojkar göra och inte göra idag? Med oss ut ur salongen bär vi Oums visdom: så länge man vägrar vara tyst!”⁴⁴

Parkteatern på turné i länet

En annan satsning på utomhusföreställningar i offentlig miljö var det pilotprojekt som kulturförvaltningen inledde med *Parkteatern* under 2015. *Parkteatern* är en populär verksamhetsgren inom *Kulturhuset Stadsteatern* som har turnerat i Stockholms stad sommartid och erbjudit teater-, konsert- och dansföreställningar i olika parker med fri entré för vuxna och barn sedan 1942. Med pilotprojektet ville man i liten skala pröva att sprida verksamheten till andra delar av Stockholms län och kommunerna Täby och Österåker erbjöds att köpa in varsin vuxenföreställning ur *Parkteaterns* program till en subventionerad kostnad på 50 procent. Initiativet fick positiv respons av både publik och kommunrepresentanter och 2016 erbjöds alla länets kommuner en subventionerad vuxenföreställning för att ge ännu fler av länsinvånarna möjlighet att ta del av *Parkteaterns* verksamhet i sin hemkommun.

The Early Music Bus och centralstationskonsert

Stockholm Early Music Festival spred i sin tur tidig musik runtom i länet genom olika event. Ett av dem var *The Early Music Bus* som körde runt under två dagar i flera av Stockholms läns kommuner och bjöd på livemusik på offentliga platser. Ett annat evenemang var *European Day of Early Music* (EDEM) där man för tredje året i rad spelade tidig musik på en publik plats i syfte att nå nya åhörare under informella former. Under 2015 hölls eventet för

---

⁴⁴ <http://tidningenkulturen.se/index.php/musik/musikkritik/18608-musikkonsert-oum-regi-johanna-huss>

förbipasserande på Stockholms centralstation i form av en konsert varje halvtimme mellan klockan 10 och 17 med barock-, renässans- och medeltidsmusik, som sedan avslutades med en kvällskonsert i *Tyska kyrkan* i Gamla stan. Dagens Nyheter's Maria Schottenius intervjuade Peter Pontvik som stod bakom evenemanget i artikeln "Tidig musik har förmågan att tilltala nutidsmänniskan".

"– European Day of Early Music är ju ursprungligen ett svenskt initiativ som inom loppet av tre år har spritt sig över hela Europa och erhållit beskyddarskap av både Europakommissionen och Unesco. Denna dag, på JS Bachs födelsedag, firas den i ett tjugotal länder och strömmas över hela världen. Självlklart vi vill då erbjuda Stockholmarna något speciellt och sätta Sverige på kulturkartan./.../

Vad är det som är så speciellt med tidig musik?

– Tidig musik, som ett väldigt brett begrepp, över landsgränser och tidsepoker, har förmågan att tilltala nutidsmänniskan på ett enkelt och uppfriskande sätt."⁴⁵

Barnens kulturdag

Ett annat kostnadsfritt event som hölls för tredje året i rad var länskulturfunktionernas barnkulturevenemang som 2013 och 2014 hölls på Nybrokajen i Stockholm. 2015 års version av *Barnens kulturdag* arrangerades istället i Nacka kommun för att få geografisk spridning på evenemanget och komma ännu fler av länets barn och unga till del. Tanken var att programmet skulle innehålla något för alla och att barnen och ungdomarna skulle få möjlighet att upptäcka och utforska olika kulturformer ihop med vänner och familj. Totalt hade man 2560 besökare.

En mindre version av *Barnens kulturdag* arrangerades också i Upplands Bro kommun på temat saga – och under 2016 fortsatte spridningen av evenemanget i länet till kommunerna Sigtuna och Sundbyberg.

Internationella barnboksveckan

Ytterligare ett evenemang som fick större spridning i länet under 2015 var *Internationella bibliotekets projekt Internationella barnboksveckan*. Projektet som har funnits sedan 2004 bjuder in internationella författare/illustratörer till Sverige. Bibliotek och skolor över hela landet välkomnas sedan att ordna evenemang där gästernas språk står i fokus. Detta i syfte att sprida kunskap

---

⁴⁵ <http://www.dn.se/arkiv/kultur/tidig-musik-har-formagan-att-tilltala-nutidsmanniskan/>

om barn- och ungdomslitteratur från andra delar av världen, verka för att Sveriges flerspråkiga barn och unga ska få läsa böcker på sitt modersmål - och på så vis gynna barnens läs- och språkutveckling och den kulturella mångfalden.

2015 bjöd *Internationella biblioteket* in Yannets Levi (Israel/hebreiska), Antonis Papatheodoulou (Grekland/nygrekiska), Rania Zbib Daher (Libanon/arabiska) och Sun-Mi Hwang (Sydkorea/koreanska) – och inledde ett samarbete med *International Board on Books for Young people (IBBY Sverige)* för att nå ännu fler av länets flerspråkiga barn och unga samt utveckla kontakterna med organisationer som *Rädda Barnen* och *Röda korset* och flyktingförläggningar. Dessutom i större utsträckning än tidigare arbeta mot modersmåls lärare och annan personal på skolor och förskolor, för att därmed nå barnens föräldrar. Tanken var att alla involverade skulle få ökad kunskap om litteraturpedagogik, utländsk barn- och ungdomslitteratur och vikten av att få läsa på sitt modersmål från tidig ålder. Samtal fördes också med förlag, bokdistributörer och bokhandlare i syfte att öka översättningar av och tillgången på utländsk barn- och ungdomslitteratur i Sverige. Totalt deltog cirka 600 barn och vuxna från Stockholms län och möten med de inbjudna författarna hölls bland annat på *Internationella biblioteket*, *Östasiatiska museet*, *Hallunda bibliotek*, *Rumänska kulturinstitutet*, *International School of the Stockholm region*, *Sofielundsskolan* i Sollentuna, *Sundbybergs bibliotek* och *Luna Kulturhus* i Södertälje.

Bokbåten

En annan läsfrämjande verksamhet från året är *Bokbåten* som drivs av *Regionbibliotek Stockholm* i samarbete med skärgårdskommunerna Norrtälje, Österåker, Värmdö och Haninge. *Bokbåten* är ett flytande bibliotek som ger sig ut till 23 skärgårdsöar under en vecka varje vår och höst fullastad med över 3000 böcker. Bokbeståndet innehåller alltifrån poesi till romaner, deckare och faktaböcker inom olika ämnen - och såväl ljudböcker som tryckt litteratur. Alla som hör av sig till *Bokbåten* i god tid har möjlighet att önska titlar i förväg och skärgårdsöar med förskolor och skolor får särskilt långa besök. Tanken är att även de som bor i skärgården ska få tillgång till kostnadsfri litteratur – enligt bibliotekslagen ska folkbiblioteken nämligen vara tillgängliga för alla som bor i en kommun. Verksamheten är väldigt uppskattad och många lånar på sig kassar med böcker för att ha så det räcker tills *Bokbåten* kommer tillbaka nästa gång, ett halvår senare.

Digital spridning

Dagens digitala värld - där människor allt mer är uppkopplade mot webben - gör också att alla med små medel kan tillgängliggöra filmade kulturevenemang

och information till en mycket stor publik. En verksamhet som gjorde en stor satsning på det under 2015 var *Internationella biblioteket* som lät utbilda sin personal i att skriva manus, filma och redigera. Det har vidare lett till att det nu finns en mängd filmade föreläsningar, författarträffar, bokpresentationer och instruktionsfilmer på deras webbplats samt filmade boktips på olika språk, under webbsidorna "Filmade boktips" och "IB filmer".

Ett annat digitalt initiativ som gjordes under året var *Film Stockholms* kortfilmssatsning i samarbete med *Telia* och *TriArtFilm*. Satsningen gjorde det möjligt för flera av länets unga filmtalanger att nå ut till en bred publik via *Telias* digitala filmbutik. Detta med kortfilmer som de skapat inom ramen för *Film Stockholms* verksamhet *Filmbasen*. *Filmbasen* är Sveriges främsta plantskola för film och ger länets unga filmare i åldern 18-30 år stöd med att utveckla sina talanger samt produktionsstöd till cirka 50 filmprojekt per år, varav många kortfilmer. Däribland uppmärksammade kortfilmer som Sanna Lenkens *Åta lunch*, Peter Grönlunds *Bröderna Jaukka*, Fanni Metelius *Banga inte*, Lovisa Siréns *Pussy have the power* och Anja Linds *Agnes, som nu tillgängliggjorts via Telia* - en av landets största distributörer av film och TV med nästan 700 000 kunder.

Stockholms Konserthus färdigställde i sin tur en ny serie med lekfulla instrumentfilmer för deras digitala satsning *KonserthusetPlay* under året. I filmerna som riktar sig till barn presenterar *Kungliga Filharmonikerna* orkesterns instrument och visar hur de fungerar och klingar, samt spelar ett eller flera musikstycken. Målsättningen är att på så vis locka barnen till att börja spela ett instrument. Utöver instrumentfilmerna så innehåller *KonserthusetPlay* även en mängd konserter med *Kungliga Filharmonikerna* och andra musikaktörer som framträtt på *Stockholms Konserthus*, som man kostnadsfritt kan ta del av. Tanken med satsningen är att göra konserthusets breda utbud tillgängligt för fler än för dem som har möjlighet att ta del av verksamheten på plats.

Kulturaktörer berättar

Osiel Ibáñez, Head of Production, Selam.

Ni vill med musiken som medel främja mångfald och integration. Berätta om det!

Kulturupplevelse kan skapa möten mellan människor som inte känner varandra och bidra till gemenskap. Vad vi på Selam tycker är intressant är att skapa evenemang där besökare kommer från olika publiksegment. Det handlar ofta om publikgrupper som lever segregerat från varandra men som möts genom våra konsertarrangemang. Vi har bidragit till att etablera en scen och en

plattform i länet för de största artisterna från den latinamerikanska, afrikanska och arabisktalande världen och introducerat nyskapande fusioner och kulturyttringar i Sverige. Vår publik består av en bred blandning av människor. Det är alltifrån de som nyligen upptäckt de här musikgenrerna till de som vuxit upp med någon av de här musikkulturerna.

Vilka metoder använder ni er av för att nå ut brett?

Utöver digital och traditionell marknadsföring så använder vi oss av mer alternativa metoder, eftersom olika målgrupper kräver olika kommunikation och strategier. En klar styrka är att vi som arbetar på *Selam* har nära relationer till de subkulturer som ingår i våra målgrupper, vilket gör oss till naturliga avsändare. Genom åren har vi utvecklat ett brett nätverk och samarbetar med både institutioner och det civila samhället. Vi är aktiva i Stockholms förorter där vi involverar föreningar och nyckelpersoner och annonserar i alltifrån närradiostationer till närlivsbutiker. För att överbygga språkliga hinder kommunicerar vi även på andra språk, såsom wolof, spanska, amharinja och arabiska. Vi tar också hänsyn till att det finns publikgrupper som sällan tar del av kultur av ekonomiska skäl och arbetar därför med både gratisevenemang och differentierad prissättning.

Monica Eriksson, VD, Folkoperan.

Ni använder er av pedagogiska program för att nå ut brett och väcka barns intresse för opera. Berätta!

Vi vill låta elever ta del av en musikalisk klang och värld som de kanske inte söker upp av sig själva och skapa ett första möte som både är mäktigt och oväntat. Med programmen vill också skapa en förståelse för operakonstens konstnärliga process och visa att det finns professionella sångare och sångerskor på scenen vars hängivenhet och teknikträning kan mäta sig med idrottsstjärnornas. För att vi ska kunna nå så många elever som möjligt har vi både uppsökande verksamhet och program där eleverna bjuds in till *Folkoperan*. På så vis kan varje skola välja det format som passar dem bäst. Två exempel på det är *Operaattacker* och *Bakom ridån*.

Vad innehåller de två programmen?

I programmet *Operaattacker* samlas alla eleverna i skolans aula där de får oväntat besök av sångare och musiker som framför några av de mest kända och medryckande styckena ur operarepertoaren. Därefter får barnen klassvis delta i en workshop där de får lära sig mer om opera och pröva på att sjunga

själva. Programmet kan sedan byggas på med fler delar som bland annat innehåller en föreställning på *Folkoperan*, besök bakom kulisserna, recensionsskrivande och samtal om hur konsten kan påverka samhället.

I programmet *Bakom ridån* besöker eleverna istället *Folkoperan* där de får bekanta sig med musikerna, orkestern och sångarna, ta del av en miniversion av den operaföreställning som spelas samma kväll och testa på att dirigera och sjunga själva med pepp från varandra. Det brukar vara väldigt uppskattat att heja på klasskompisarna som tar i från tårna.

Jämlikhet mellan olika sociala och kulturella grupper

"Alla människor, oavsett kulturell eller social identitet och ursprung, ska ges möjlighet till delaktighet i samhället. Den organisation som får stöd ska gynna mångfalden i verksamheten till exempel genom att arbeta med integrationsfrågor och erbjuda mötesplatser."

Kultur som brobyggare

Till följd av den stora flyktingtillströmningen till Stockholms län under 2015 fick kulturförvaltningen i uppdrag av kulturnämnden att med hjälp av länets kultur- och föreningsliv bidra till ett bra mottagande för barn och vuxna som flytt undan krig och förtryck. Detta genom att utlysa särskilda projektmedel till insatser som syftade till att erbjuda mötesplatser och aktiviteter som skulle bidra till delaktighet och igenkännande. I artikeln "Kulturstockholm öppnar upp för asylsökande" rapporterade *Dagens Nyheter*s Evelyn Jones om satsningen som gick under namnet *Kultur för asylsökande*.

"När Stockholms läns landstings kulturförvaltning lanserade en satsning på kulturutövande för asylsökande var intresset över förväntan. Över 100 intresseanmälningar från olika organisationer har kommit in på bara tre veckor. Och 37 organisationer har fått dela på 3,5 miljoner kronor i projekt-pengar.

– Det här snabba intresset visar ju vilket fantastiskt engagemang som finns hos kulturlivets olika aktörer. Det är verkligen jätteroligt, säger Eva Bergquist, chef för Stockholms läns landstings kulturförvaltning."

En av organisationerna som fått del av bidraget är Lava Dansproduktion. Hos dem kommer barn och ungdomar bland annat att få gå på *workshops* i improvisationsdans. Benno Voorham är koreograf och ligger bakom projektet.

– Jag tycker det är jätteviktigt att landstinget satsar på kulturverksamhet för asylsökande. Min erfarenhet från projekt med flyktingar och barnhemsplacerade barn i andra länder har visat att sådan här verksamhet gör att de står lite stadigare på marken, och får möjlighet att bearbeta vad de gått igenom genom sin kreativitet, säger han.⁴⁶

Flera av organisationerna som beviljades projektmedel inom ramen för satsningen har berättat om den positiva respons de fått från nyanlända och om värdefulla kontakter på asylboenden som de skulle vilja fortsätta samarbeta med – och den lyckade satsningen fortsatte även 2016. Nedan följer några fler exempel på insatser som gjordes inom ramen för 2015 års *Kultur för asylsökande*.

Min väg till Sverige

Studieförbundet Bilda Öst stod i samarbete med stiftelsen *Friends* bakom projektet *Min väg till Sverige*. I den ena delen av projektet uppsökte filmregissören och journalisten Zanyar Adami boenden i länet för ensamkommande flyktingbarn för att visa och samtala om sin film *Krigsduvor*. Filmen är präglad av hans egna erfarenheter av att fly till Sverige utan föräldrar. Han berättade hur livet i Sverige varit för honom efter flykten och inspirerade barnen till att använda sina erfarenheter konstnärligt för att bearbeta sina upplevelser.

I den andra delen av projektet fick barnen uppsöka *Studieförbundet Bilda Öst* för att samtala kring frågor som barns rättigheter, identitet och integration utifrån seriealbumet *Vi ska ses igen Sanam*, som handlar om en pojke som flyr från Afghanistan. Barnen fick även delta i skriv- och musikworkshops samt gavs information om verksamheter där de kan fortsätta med kreativa skapanden.

Insats för att få in nyanlända tecknare på arbetsmarknaden

Den fackliga intresseorganisationen *Svenska Tecknare* arbetade upp kanaler för att hitta asylsökande och nyanlända med bakgrund som illustratörer, formgivare, satirtecknare, serietecknare och animatörer. Yrkesgruppen är i likhet med författare och journalister berättare och uttolkare av sin samtid och projektet syftade till att underlätta för dem att utveckla och upprätthålla sin professionella verksamhet i Sverige. Detta för att ge dem en röst - och en möjlighet till bearbetning av erfarenheter för en större grupp asylsökande än dem själva.

---

⁴⁶ <http://www.dn.se/nyheter/sverige/kulturstockholm-oppnar-for-asylsokande/>

Empowerment genom cykelbygge

I *Cykelköket Solnas* projekt fick ensamkommande ungdomar utbildning i hur man lagar och bygger cyklar med hjälp av återvunna delar som de sedan fick behålla. De fick också möjlighet att lära sig att cykla samt kunskaper om hur trafikreglerna ser ut i Sverige och hur man hittar i stadsmiljön med hjälp av kartor. De nya kunskaperna fick de sedan förmedla vidare till bland annat ungdomar på fritidsgårdar och skolor i närområdet. Genom att låta dem ta del av nya sammanhang där jämlikt lärande och arbetsträning gav dem kunskaper som efterfrågas av andra, ville *Cykelköket Solna* skapa empowerment och påverka deras självbild positivt.

Basket som väg in i samhället

KFUM Huddinge Basket uppsökte boenden i Huddinge och bjöd in ensamkommande i 12-20-årsåldern till att bli en del av deras verksamhet med träningar, läger och sociala aktiviteter. Flera av ungdomarna har spelat basket eller fotboll i sina hemländer - och att få bli del av ett lag där de kan få nya vänner och kontakter menar de betyder mycket för dem och deras väg in i samhället. Inom föreningen finns redan över 80 nationaliteter representerade och flera av medlemmarna har själva flytt till Sverige och har förståelse för den situation som de ensamkommande ungdomarna befinner sig i.

Världsmästerskapet

Korpen Stockholms Motionsidrottsförening skapade en fotbollsturnering i mellandagarna för nyanlända unga vuxna och Stockholmare i 20-40-årsåldern. Cupen som gick under namnet *Världsmästerskapet* var tänkt att bli ett återkommande inslag i deras verksamhet för att främja integration och förmedla att alla är välkomna in i *Korpens* gemenskap.

Kreativa uttrycksformer som verktyg för avkoppling

Studiefrämjandet Stockholms län arrangerade cirklar för nyanlända vuxna och barn runtom i länet där man bland annat fick ägna sig åt kreativa uttrycksformer som att teckna, sticka, sjunga i kör och prova på olika instrument. Detta i syfte att låta deltagarna frikoppla tankarna för en stund från allt vad det innebär att etablera sig i ett nytt land. I samarbete med *Nordiska museet* erbjöd de också cirklar och guidningar på temat svenska traditioner och svensk kultur i syfte att ge kunskaper om Sverige.

Musikalisk resa mellan olika länder och kulturer

Länsmusiken i Stockholm anlidade musiker som turnerade på asylboenden i länet. Det bjöds bland annat på en sång- och dansworkshop med gruppen Zifa och Badi samt en interaktiv familjeföreställning med gruppen Parizad - Mattväverskan och den flygande mattan. Föreställningen bestod av en musikalisk resa mellan olika länder och kulturer till tonerna av bland annat persisk sång, bulgarisk bröllopsmusik och folkmusik från Dalarna.

Historieskrivning med hjälp av mobilbilder

Stockholms läns museum erbjöd asylsökande en möjlighet att bidra till vårt kollektiva minne av flyktingtillströmningen till länet under 2015. Detta med hjälp av mobilbilder som samlades in till museets digitala arkiv *Samtidsbild*. Bilderna beskrev de asylsökandes situation i Sverige men också deras flykt genom Mellanöstern och Europa. Utöver att bidra till historieskrivningen så var syftet med projektet att ge de asylsökande tillfälle att bearbeta inre processer genom att fotografera och berätta med sina bilder.

Historieberättarna

Historieberättarna arrangerade workshops på asylboenden i länet där barn och unga fick skapa animerade filmer med hjälp av kameror/ipads. Filmerna utgjordes av de historier, tankar och känslor som barnen gav uttryck för med inspiration från en väska full med spännande material. Filmerna visades sedan på olika platser runtom i Stockholm, bland annat på Filmcentrums biograf, Rinkeby bibliotek och Cirkeln ABF Stockholm

Slöjdräffar som verktyg för möten och interkulturellt utbyte

Slöjd Stockholm skapade olika former av möten mellan asylsökande och svenskar, bland annat slöjdevent för ungdomar och slöjdräffar på arabiska som riktade sig till muslimer i samarbete med föreningen *Ibn Rushd*. Tanken var dels att nyanlända muslimer skulle få möjlighet att få nya vänner och kontakter bland svenska muslimer, och därigenom värdefull kunskap om hur det fungerar i Sverige. Dels att ta vara på andra kulturers slöjdtraditioner och öka mångfalden inom slöjden. Projektet var vidare en del i *Slöjd Stockholms* satsning *Open Sloyd Initiative* som det berättas mer om längre fram i detta avsnitt.

För ett mångfaldsrikt kulturliv

Det finns överhuvudtaget många aktörer som på olika vis verkar för större mångfald i Stockholms läns kultur- och föreningsliv. Nedan följer några exempel från verksamheter som kulturnämnden gett stöd till under 2015.

Kåldolmens dag

Inom hembygdsrörelsen finns en stor social mångfald men en betydligt mindre etnisk sådan trots att Sverige idag är ett mångkulturellt samhälle. Det är något som *Stockholms läns hembygdsförbund* aktivt arbetar för att förändra genom att bredda hembygdsbegreppet till något som är relevant för dagens samhälle och samtidens svenskar. Under året tog det sig bland annat uttryck genom att de för sjätte året i rad var med och stöttade *Kåldolmens dag*, ett evenemang som vill verka för att sprida en mer nyanserad bild av vår historia och vårt mångkulturella arv. Under 2015 riktades dagen till gymnasiet och det genomfördes seminarier, workshops och visningar på *Historiska museet*. Bakom evenemanget stod förutom *Stockholms läns hembygdsförbund* även *Sveriges Hembygdsförbund*, *Centrum för religionsdialog i Stockholms stift*, *Islamiska förbundet i Stockholm*, *Judiska församlingen i Stockholm*, *Riksförbundet för folkmusik och dans*, *Sensus*, *Studieförbundet Ibn Rushd* och *Kåldomens vänner*.

Situation Hembygd

Förbundet satt också med i både referensgruppen och arbetsgruppen för *Stockholms läns museums* utställning *Situation Hembygd* som tillsammans med inbjudna kulturaktörer undersökte vad begreppet hembygd innebär och hur det vuxit fram i Sverige. Utställningen syftade till att bidra till ett vidgat hembygdsbegrepp och innehöll föremål och installationer i form av fotografier, konst och musik som gav olika infallsvinklar och perspektiv på begreppet. *Sveriges Radios* Katarina Wikars uppmärksammade utställningen i *P1 Kulturs* inslag "Att känna sig hemma", där hon undersökte följande frågeställningar: "Vem har rätt till en plats? Säg en plats där du känner dig hemma? Kan man vara mellan hembygder? Måste man höra hemma?"⁴⁷

Även *Mitti Hammarby Skarpnäck* rapporterade om *Situation Hembygd*. I artikeln "En annan bild av hembygden" lyfte reportern Tony Gyllenram att länsinvånarna välkomnades att bidra till utställningen med sina personliga bilder av vad begreppet hembygd betyder för dem.

"Redan har ett 70-tal bilder kommit in, bilder som visar allt ifrån torgmöten, bostadsområden och natur till festliga högtider och födelsedagar. Hansi Elsbacher är en av dem som hoppas få plats med sina bilder, som bland annat är tagna i Bagarmossen.

---

⁴⁷ <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/755686?programid=767>

– Jag har tagit ganska många bilder men viktigt för mig var att visa en variation av det jag kallar för min hembygd. Framför allt är det närheten till naturen och att det är lätt att få kontakt med andra här i Bagarmossen som gör att jag har rotat mig här, säger Hansi Elsbacher.”⁴⁸

Alla ska känna sig välkomna

Fryshuset arbetar liksom *Stockholms läns hembygdsförbund* för att vara en mötesplats där alla ungdomar ska känna sig välkomna – oavsett social tillhörighet, om de nyligen anlänt till Sverige eller bott här hela sitt liv. Man har därför anställt ledare med olika bakgrunder och språkkunskaper och blandar medvetet deltagare inom olika aktiviteter i syfte att ungdomarna ska hitta fram till varandra genom deras gemensamma intresse för olika kulturformer såsom dans, teater och musik samt fritidsaktiviteter som pingis, biljard och basket. En av ungdomarna som fann en social plattform och nya vänner inom verksamheten under året var 15-åriga Nemat Nabazida som flytt till Sverige från Afghanistan.

”[Han] har bara varit i Sverige i tio månader men har redan hunnit bli ett välbekant inslag på *Lovely Days*, Fryshuset i Hammarby Sjästad’s öppna skollovsverksamhet./.../ Han är med överallt och deltar i allt. Precis som så många andra barn så kom Nemat Nabizada hit ensam. Rakt in i en okänd värld, utan familj, utan att känna någon. Men Nemat är glad över att vara här och verkar fullkomligt fokuserad på att göra det bästa av sitt liv.

Jag kom hit för att det är krig i Afghanistan. Det kändes bra att komma hit. Alla är snälla, säger han på nästan felfri svenska./.../ En kompis tipsade mig om *Lovely Days*.”⁴⁹

Open Sloyd Initiative

Slöjd Stockholm drog i sin tur igång den nationella satsningen *Open Sloyd Initiative* under året i samarbete med läns-hemslöjds-konsulenterna i Region Skåne och Västra Götalandsregionen samt *Nämnden för hemslöjdsfrågor*. Med en blinkning mot manifestet för öppen källkod, *Open Source*, ville man belysa att alla har möjlighet att påverka uppfattningen om vad som är slöjd och utveckla metoder och kunskap om mångfald och normer inom hemslöjden. Under 2015 inventerade, kartlade och prövade man olika arbetssätt samt genomförde ett antal fallstudier som sedan vidareutvecklades under 2016.

---

⁴⁸ <https://mitti.se/en-annan-bild-av-hembygden/>

⁴⁹ Citatet är hämtat ur *Fryshusets* årsberättelse för 2015.

Verkar för att förändra uppfattningen om det kommersiellt gångbara

Selam verkar för ökad mångfald inom Kultursverige genom att bredda den allmänna uppfattningen om vad som anses vara intressant och kommersiellt gångbart. Detta genom att kontinuerligt presentera internationella artister på olika scener i länet och landet, vilket också lockat en stor och mångfaldsrik publik. Under 2015 stod de bland annat bakom en dubbelkonsert på *Nalen* med den samtida afrikanska musikens stjärnor Dobet Gnahoré och Fatoumata Diawara. De arrangerade också ett framträdande på *Konserthuset* med Portugals gigant fadosångerskan Mariza - och hade ett helt program under *Stockholms kulturfestival* med musik från Etiopien. Programmet som hölls på festivalens största scen innehöll uppträdanden av folkloreggruppen *Ethiicolor* samt stjärnsångarna Mahmoud Ahmed och Alemayehu.

Sprider berättelser om olika kulturer och levnadsförhållanden

Stockholms filmfestival letar istället aktivt efter filmer som belyser olika kulturer och ställningstaganden. Under 2015 års festival som hade det högaktuella temat *Migration* visade de sammanlagt 190 filmer från 70 olika länder. *Göteborgs-postens* Maria Domellöf-Wik rapporterade om festivalen och lyfte det politiska statement som valet av öppningsfilmen *Mediterranea* innebar:

"Jonas Carpignanos Mediterranea /.../börjar på ett lastbilsflak i Algeriet, och slutar på en födelsedagsfest för en liten bortskämd flicka i Italien. Däremellan utspelar sig en ödesmättad historia om vänskap, lojalitet och överlevnad på en fullständigt skyddslös illegal arbetsmarknad i Italien. Filmen för oss rakt ut i det ångestfyllda mörker som är vår politiska samtid där sedlar är hårdvaluta, och hudfärg kan avgöra hur mycket ett liv är värt. 'Just nu är det tufft, men det kommer att bli bättre!' mumlar Aviya, lika mycket ett mantra som en önskedröm, och ett försök att trösta vännen Abas när de båda väl tagit sig hela vägen från Burkina Faso till Italien. Färden över hav och land är utdragen och avskyvärd, allt annat än människovärdig. Vid ankomsten väntar ingenting de drömt om. En kylig vind blåser rakt genom deras tunna tröjor när de blir anvisade till ett tältläger, får en värmare och varsin madrass. Besvikelsen – den som de aldrig tillåter sig – glimmar ändå till i ögonvrån medan insikten sjunker in att det nya landet bara erbjuder ytterligare misär./.../"

Att välja *Mediterranea* som öppningsfilm är en viktig humanistisk och politisk markering av Stockholms filmfestival i en värld av brinnande asylboenden. Migranterfarenheter lyfts över huvudtaget märkbart fram i det späckade programmet som i år rymmer fler världspremiärer än någonsin.⁵⁰

Biblioteket som en väg in i samhället

Regionbibliotek Stockholm utredde i sin tur hur biblioteken kan utveckla sin service för att än bättre inkludera dem som är asylsökande, till följd av årets massiva flyktingtillströmning. Rapporten som fick titeln *"Biblioteket hjälper mig att komma in i samhället"* - En studie av asylsökandes kännedom om, användning av och förväntningar på Stockholmregionens bibliotek" landade bland annat i följande slutsatser som visar på bibliotekens sociala funktion och viktiga samhällsroll för den som är ny i landet:

"Ungefär tre fjärdedelar av de intervjuade asylsökande besöker bibliotek regelbundet och kännedomen om bibliotek och dess verksamhet är hög. Huvudskälen till biblioteksbesök är lån av böcker, användning av IT, språkutveckling, boklån och läsning, möten med andra besökare, möten med personal och för att få hjälp av personal med olika uppgifter.

Av de fyra biblioteksområdena i Stockholm från vilka personal intervjuades, hade alla verksamhet riktad till målgruppen, samt personal med speciell kompetens, till exempel språk, som hjälp i relationen med asylsökande. Samtliga uttryckte samtidigt en underdimensionering av denna kompetens och denna verksamhet, sett till den upplevda efterfrågan. /.../

De asylsökandes idéer kring bibliotekens möjliga utveckling i relation till deras behov, rörde framförallt tillgång till mer samhällsinformation på sina språk, samt utökade möjligheter till språkutveckling och samtal med andra besökare och med personal, i synnerhet rörande den egna (komplicerade) livssituationen.

För den bibliotekspersonal som deltagit i processen har det tett sig mest naturligt att utveckla idéer rörande utvecklingen av verksamheten kopplade till språkutveckling, samtalsformer, standardisering av info för asylsökande och riktlinjer för personal, bemötande, kompetensutveckling, resursfördelning och samarbeten med externa aktörer."

Hela rapporten finns att läsa på *Regionbibliotek Stockholms* webbplats bland deras samlade publikationer.

⁵⁰ <http://www.gp.se/n%C3%B6je/sp%C3%A4ckad-filmfestival-fokuserar-p%C3%A5-migration-1.162474>

Minoriteters rätt till sin egen kultur

För att främja att Sveriges fem nationella minoriteter (sverigefinnar, judar, tornedalingar, romer och samer) ska ha möjlighet att behålla och utveckla sin kultur och bli en naturlig del av länets kulturliv, stödjer kulturnämnden också en rad verksamheter och initiativ som på olika vis verkar för det. I och med att Stockholms län ingår i finskt förvaltningsområde har landstinget vidare ett särskilt uppdrag att främja det finska språket och finsk kultur – inte minst för barn och unga.

5 Folks festival

Under 2015 beviljade kulturnämnden bland annat projektmedel till *5 Folks festival*⁵¹ som arrangerades av *È Romani Glinda* i samarbete med *Judiska församlingen i Stockholm*, *Finska föreningen i Stockholm*, *Tornedalingar i Stockholm*, *Sameföreningen i Stockholm*, *Parkteatern Kulturhuset Stadsteatern*, *Kungsträdgården park och evenemang*, *Stockholms Folkfestival* och *Stallet/Riksförbundet för folkmusik och dans*. Festivalen som hade fritt inträde hölls vid *Hesselby slott* och i *Kungsträdgården* och bjöd bland annat på scenuppträdanden med musik, dans, teater och poesi och utställningar som på olika sätt berättade mer om minoriteternas kulturarv. Tanken med festivalen som nu hållits tre somrar i rad, är att skapa en naturlig plattform där alla har möjlighet att möta kulturer som har funnits i Sverige i århundraden, men som fortfarande är okända för många.

Andra minoritetskulturfrämjande organisationer som fick stöd under 2015 är exempelvis *Re: Orient*, *Finlands kulturinstitut i Sverige*, *Judiska museet* och *Sameföreningen i Stockholm*.

Roma festival

Re: Orient arbetar kontinuerligt för att lyfta fram Stockholms minoritetskulturer på Stockholms scener. Deras verksamhet vilar på tron att: *"varje samhälle behöver mötesplatser för att skapa en känsla av gemenskap och samhällsengagemang. Vi tror att ett samhälles grad av mognad och civilisation är relaterade till majoritetens vilja och förmåga att härbärgera sina minoriteter; ett samhälle som får minoriteter att känna sig jämbördiga och inkluderade resulterar i att minoriteterna återgäldar med gensvar i form av engagemang och ansvar för det samhälle som ser dem. Så som i en god relation. I vår programläggning är vi därför särskilt fokuserade på grupper i*

---

⁵¹ Projektmedlet gavs inom ramen för *Kulturstöd till tillfällig verksamhet*.

*samhället som inte alltid har tillgång till, eller blir speglade, i de etablerade scenernas utbud och programläggning.*⁵²

Under 2015 arrangerade de bland annat *Roma Festival* för fjärde året i rad. Festivalen som de startat ihop med *Sveriges internationella Roma festival* (SIRF) i samband med 500-års jubileet för romer i Sverige, vill medvetandegöra och fördjupa kunskapen om romernas historia och kultur. Under 2015 års festival lyftes aktivisten och författaren Katarina Taikon som kallats för Sveriges Martin Luther King. Hon lärde sig att läsa och skriva först som vuxen för att sedan bli en av Sveriges mest lästa författare. Under festivalen diskuterade man bland annat vad Katarina Taikon skulle ha berättat om och stridit för om hon levt idag.

Läsfrämjande ur ett minoritetsperspektiv

Finlands kulturinstitut i Sverige har en omfattande biblioteksverksamhet som verkar för att länets sverigefinnar, tornedalingar och finska romer ska kunna hålla sitt modersmål och sin kultur levande. Här finns landets största utbud av nyutkommen och äldre litteratur på finska, samt finskspråkiga tidningar och tidskrifter. Bibliotekets medarbetare ger också rådgivning till länets folkbibliotek vid inköp av finskspråkig litteratur för att främja ett aktuellt och kvalitativt utbud lokalt, samt arrangerar en fortbildningsdag varje år för länets bibliotekarier i samband med institutets sverigefinska bokmessa. 2015 års fortbildningsdag som arrangerades i samarbete med *Regionbibliotek Stockholm* hade temat litteratur och läsfrämjande ur ett minoritetsperspektiv och innehöll programpunkter såsom: "Öppna vägar till minoritetslitteratur på biblioteken", "Lärplattor och digitala muminböcker med finskt tal", "Finska läsecirklar" och "Minnesrehabilitering och finska kom-ihåg-lådor".⁵³

För att nå barn och unga genomför biblioteket vidare regelbundet aktiviteter för de sverigefinska skolorna och förskolorna, vilket i sin tur lett till att barnens föräldrar fått upp ögonen för verksamheten och uppsökt det tillsammans med sina barn. Ett annat verktyg för att nå barnfamiljer är transporttjänsten som innebär att man kan lämna tillbaka böckerna man lånat på länets alla folkbibliotek. 2015 införde institutet även e-boksutlåning för att ytterligare underlätta tillgängligheten till deras utbud av finskspråkig litteratur för den finskspråkiga minoriteten som är bosatt över hela länet.

En svensk framgångssaga

---

⁵² Citatet är hämtat ur *Re:Oriens* verksamhetsberättelse för 2015.

⁵³ <http://www.finlandsinstitutet.se/sv/events/litteratur-och-lasframjande-ur-ett-minoritetsperspektiv/>

Judiska museet bedriver bland annat pedagogisk verksamhet för förskolebarn, grundskolan och gymnasiet kring judendom och judiskt liv – genom såväl basutställningar som nya tillskott som bidrar med nya kunskaper och perspektiv.

En av deras nya utställningar under 2015 var *En Svensk framgångssaga* som presenterades som:

".../en berättelse om hur ett litet antal invandrare från Danmark och Tyskland förändrade Sverige, ihop med sina barn och barnbarn, moderniserade näringsliv, industri och bankväsende, öppnade vårt första privata konstgalleri, byggde vårt första varuhus – samt installerade vår första rulltrappa. /.../ Bakom dessa personers framgångar finns bland annat hårt arbete, kreativitet och ett stort mått av entreprenörskap. De såg möjligheter, tog chanser och utvecklade sina affärer – och därigenom även sitt nya hemland."

Utställningen uppmärksammades av flera medier, bland annat av *Svenska Dagbladet* och *Gefle Dagblad* som lyfte utställningens budskap om vad lyckad integration kan tillföra ett land.

"Invandringen är en vinst för Sverige", skrev Dick Harrison i en debattartikel häromveckan. Den fina lilla utställningen "En svensk framgångssaga" på Judiska museet kan ses som en länk i beviskedjan och ett exempel på hur lyckad integrering kan se ut. Förutsättningarna har sett väldigt olika ut beroende på när och från vilka omständigheter de kommit, men många har bidragit till att utveckla det moderna Sverige." (Maria Carling, Svenska Dagbladet) (not <http://www.svd.se/fin-utstallning-om-invandrade-entreprenorer>)
"Vad krävs för en lyckad integration? Frågan ställs i utställningen och är ju aktuell. Ett svar är att man, inom olika grupper, anpassar sig till varann och visar ömsesidig respekt. Detta till skillnad mot assimilation, där en grupp anpassar sig till samhällets majoritet och ger upp mycket av det egna."⁵⁴

Samiska spår, poesiافتnar och filmfestivalen Dellie maa

Till följd av den koloniseringsprocess samer utsatts för har många – liksom flera andra minoriteter och urfolk – undertryckt sin kulturella identitet och därmed heller inte överfört den till nästa generationsled. *Sameföreningen i Stockholm* verkar för att stärka och levandegöra den samiska identiteten och kulturen genom att skapa mötesplatser och kulturevenemang. Under 2015 anordnade de bland annat språkcirklar och poesiافتnar, föreläsningsserien *Samiska spår* som bjuder på fördjupad kunskap om samernas historia - samt filmfestivalen *Dellie Maa* som innehöll berättelser om samer och andra urfolk.

⁵⁴ Barbro Sollbe, Gefle Dagblad, <http://www.gd.se/kultur/konst/en-svensk-historia-om-invandring-och-lyckad-integration>

Festivalen som anordnades i samarbete med *Klarabiografen* på *Kulturhuset Stadsteatern* invigdes av kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke samt öppningsfilmen *SUMÉ - The sound of a revolution*, som presenterades såhär:

*"Grönlands kamp för självständighet började med ett rockband. SUMÉ - Ljudet av en revolution är berättelsen om en ursprungsbefolknings kamp för politisk frihet. Det är en revolution du förmodligen aldrig har hört talats om. Inte ett skott avfyrades, inte en enda droppe blod spills. Men inom loppet av bara några år på 1970-talet, vänds hjärtan och sinnen på hela grönländska folket upp och ner. Ljudet av Grönlands första rockband som sjöng på deras modersmål gjorde så att folk vaknade upp. Sumés texter införde ord som 'förtryck' och 'revolution' i Grönländskan, och inspirerade politiker i tid att ta Grönlands politik ur händerna på Danmark. Genom intervjuer och unika arkivbilder levandegör filmen en berättelse om ett urfolks kamp för sin egen röst och kulturella identitet."*⁵⁵

I artikeln "Samisk film har medvind" intervjuade *Dagens Nyheter*s Sverker Lenas filmaren Oskar Östergren som initierat festivalen.

*"Hur kommer det sig att även andra urfolk är inbjudna? Politiskt och kulturellt har vi nästan mer gemensamt med andra urfolk än med majoritetskulturen i Sverige. I Nordamerika, Australien och Nya Zeeland har filmen varit ett viktigt instrument för urfolk att få berätta sina historier ofiltrerade, utan inkvotering i ett majoritetssamhälle."*⁵⁶

I Pia Sjögrens intervju med Oskar Östergren för *Sapmi* tar han återigen upp att film är ett effektivt verktyg för den som vill belysa och förändra.
" - Vi behöver berättelser med samiska gate-keepers, där inte icke-samer varit inne och styrt. Det handlar om inifrån-makt. Om bara svenskar bestämmer kanske de säger att 'vi har redan sett en film om samer på 30-talet, det får räcka'. Det kan behövas samer för att förstå att det inte är färdigberättat.

/.../Vad är typiskt för urfolksfilm?

- Det går inte att svara på bra. Det blir som att en film ska representera alla. Det finns tysk film, svensk film och samisk film. Vad är typiskt för all svensk film, Ingemar Bergman?

Dellie maa betyder äntligen på samiska och inför årets festival ser Oskar trots allt gemensamma drag. En del filmer handlar om att bevara eller

---

⁵⁵ <http://kulturhusetstadsteatern.se/Film/Evenemang/2015/Dellie-Maa/SUME/>

⁵⁶ <http://www.dn.se/kultur-noje/film-tv/samisk-film-har-medvind>

skydda till exempel marker eller språk mot yttre hot. Andra om processen att återhämta och återskapa identitet och kultur efter förtryck. Det finns ofta andra dimensioner än det världsliga, onda, osynliga krafter eller en andlighet som spelar stor roll.

***I arbetet för samiskt självbestämmande framöver kommer konst och kultur att vara viktigt, är Oskar Östergrens spaning. Dels har kultur- och sameminister Alice Bah Kuhnke sagt att det ska finnas pengar. Dels behöver både samer och andra veta och ta in att samerna är ett folk som har blivit koloniserat, och har det gemensamt med många andra urfolk i världen. - En bra film ger tittaren en egen upplevelse av att känna känslorna. Film är ett globalt språk. Det går att koncentrera och lyfta fram det viktiga. Film får-
das fort och stort, via webb och sociala medier".⁵⁷***

Kulturaktörer berättar

Iwona Preis, Executive Director, Intercult.

Ni verkar för ett mer jämlikt och mångkulturellt samhälle, berätta!
Alla organisationer behöver idag jobba med frågor kring mångfald och interkulturell kompetens. Främlingsfientlighet är en av de största samhällsutmaningarna i länet. Den försvårar integrationen, ökar segregationen och bidrar till ett splittrat samhälle. Vi på *Intercult* arbetar för ett enat mångkulturellt samhälle, med interkulturella initiativ, både som producenter och experter i syfte att verka för en större acceptans och förståelse för varandras olikheter. Vi deltar i olika nationella och internationella nätverk, ger kurser och föreläsningar och anordnar konferenser. I hög grad riktar vi oss mot professionella kulturaktörer, kreatörer och konstnärer för att genom dem nå en större publik och uppnå samhällsförändring.

Varför är kultur ett bra verktyg för samhällsförändring?

Det finns en anledning till att konst och kultur är det första totalitära regimer ger sig på och censurerar eftersom det är så viktigt för ett friskt, hållbart och demokratiskt samhälle. Kultur sätter agendan för hur ett samhälle är och kommer utvecklas. Alla kulturaktörer behöver därför också reflektera över de värderingar som de förmedlar genom sitt arbete, till exempel genom att inte använda sig av stereotypa representationer eller annat som är kontraproduktivt.

---

⁵⁷ <http://www.samer.se/4981s>

Jämställdhet mellan könen

”Strävan efter jämställdhet mellan könen ska genomsyra verksamheten. De organisationer som får stöd av kulturnämnden ska främja jämställdhet genom att båda könen ska representeras i styrelser och andra beslutande organ (undantaget organisationer vars huvudsyfte är att arbeta för jämställdhet vilket ska framgå av organisationens stadgar) och arbeta med att skapa lika förutsättningar för båda könen genom jämställdhetsplan, könsuppdelad statistik och utvecklingsarbete. Organisation med 25 eller fler anställda ska enligt jämställdhetslagen § 13 årligen upprätta en plan för sitt jämställdhetsarbete.”

För ett jämställt samhälle

Inom Stockholms läns kultur- och föreningsliv finns många aktörer som på olika vis verkar för ett mer jämställt samhälle genom att bedriva en genusmedveten verksamhet - sett till könsrepresentation, reproduktion av könsroller och framhållande av både män och kvinnors insatser idag och genom historien. Nedan följer några exempel från verksamheter som fått stöd under året.

Synliggör kvinnor inom musik- och textilbranschen förr och idag

Stockholm Early Music Festival arbetar för att även synliggöra kvinnors musicerande och komponerande inom den tidiga musiken och har lanserat begreppet *AnonymA* som en motpol mot det vedertagna och maskulina *Anonymus* i syfte att betona kvinnors skapande under de tidiga musikepokerna. Under 2015 års festival anordnade de också ett seminarium om detta som gick under titeln ”AnonymA – den tidiga musikens okända tonsättarinnor” och presenterades såhär:

*”Kvinnans roll som upphovsperson har mörkats genom historien – särskilt under den tidiga musikens epoker. SEMF tog ställning och döpte om det manliga substantivet Anonymus till **AnonymA**. Lyssna på musikvetaren **Bodil Asketorp**, Sveriges Radio, som gjort dokumentärserien om tidiga kvinnliga tonsättare - Var Anonymus egentligen Fru Musica?”⁵⁸*

---

⁵⁸ <http://www.semf.se/sv/series/semf-2015>

En annan kulturaktör som lyfter fram kvinnors historiska insatser är *K A Almgrens Sidenväveri* som under 1800-talet var Sveriges största kvinnoarbetsplats. Museet är idag Stockholms enda fullt bevarade industriminne, Skandinavien äldsta industrimiljö och det enda sidenväveriet som finns kvar i norra Europa. I museets samlingar får man ta del av kvinnornas textilskapande, det berättas vilket genombrott de fick inom sidenfältet kring sekelskiftet 1900 och om deras plats i industrialiseringen av Sverige. Men också om den kvinnliga frigörelsen som kom med arbetarkvinnornas möjlighet att försörja sig själva. Om detta rapporterade tidningen *Arbetaren* under året i en intervju med museets chef Jan Lindo.

"Under mitten av 1800-talet fanns det många väverier på Södermalm i - Stockholm. Det var en industri som bars upp av kvinnor. Då utvecklades Stockholmsäktenskap, och åt väverskornas barn byggdes daghem. - Väverskorna försörjde sig själva och de ville inte gånga sig. Om mannen inte skötte sig kastade de bara ut honom, säger Jan Lindo, chef på K A Almgren, som både är ett av landets arbetarmuseer och ett fungerande sidenväveri. /.../I mitten på 1800-talet fanns 28 sidenväverier mellan Replagargatan och Zinken. Det var en storindustri och den främsta produkten var siden-schaletten".⁵⁹

Utöver de historiska bidragen som *K A Almgrens Sidenväveri* erbjuder så är museet även en plattform för textil samtidskonst och man verkar särskilt för att lyfta fram kvinnliga textilkonstnärer. En av utställningarna från 2015 var "Text Textil Tecken" från serien *Siden och samtid* i samarbete med *Fiber Art Sweden*. Utställningen som visade verk från konstnärerna Victoria Brännström, Elizabet Christiansson, Karin Jonsson, Tarika Lennerbjörk, Maria Sandstig, Maria Wahlgren, Eivor Willbacka och Anna Tegeström Wolgers, presenterades såhär:

"Textil är ett språk. Materialet omger oss, bokstavligen, i rummet och tätt inpå huden. Var och en skulle kunna skriva sin biografi med hjälp av textila material, mönster, klädesplagg eller hemtextilier. Text och textil betyder i grunden samma sak. Båda orden stammar från det latinska ordet för väva, te'xo. Text är sammanvävda ord, textil är sammanvävda fibrer.

Textil produktion är både föremål och handling. /.../ Det företräder komplex kunskap och beskriver grundläggande principer i vid bemärkelse. Textil kan betecknas som material i flera led av förädling, från fiber till garn till väv till exempelvis en skurtrasa. Däremellan finns möjligheter till konstnärliga ut-

---

⁵⁹ <http://arbetet.se/2015/06/18/industrijobb-pa-semester-1800-talets-teko/>

tryck som nästan alltid har en gemensam nämnare: tecken på mänsklig närvaro.

Utställningen Text Textil Tecken resonerar kring hur begreppen kan läsas, skrivas eller vävas samman – som i ursprungsordet te´xo.”⁶⁰

Museet tilldelades vidare årets *Guldtråd 2015* som delas ut av *Utställnings-Estetiskt Forum*. I motiveringen till priset stod det bland annat att:
”På Almgrens finns lager på lager av sakkunskap, av handens och ögats insikt i tingen, av förståelse för hur färger och strukturer talar till oss, i oss och genom oss. Den känsla av sammanhang, omsorg och kvalitet som möter varje besökare på Almgrens tycker vi är värd ett erkännande. En guldtråd att spinna vidare på under många år framöver.”⁶¹

Ytterligare en aktör som verkar för att lyfta fram kvinnliga kulturskapare är *Selam*, som aktivt arbetar för att öka andelen kvinnliga artister och DJs bland musikeventen som de står bakom. Konserterna på *Nalen* och *Stockholms konserthus* med stjärnorna *Dobet Gnahoré* och *Fatoumata Diawara* respektive giganten *Mariza*, som nämndes i föregående avsnitt, är exempel på några av de kvinnliga huvudakter som de presenterade under 2015.

Riksförbundet för folkmusik och dans har vidare initierat mentorprogrammet ”EPOS – Equality and plurality on stage” som riktar sig till såväl kvinnliga artister som producenter inom folkmusik och dans samt de genrer som ryms inom begreppet världsmusik. Programmet innehåller coaching och föreläsningar inom projektledning med fokus på karriär- och affärsutveckling och de jämställdhetsproblem som finns inom branschen. Detta i syfte att stärka de kvinnliga musikskaparna i sin yrkesroll och uppmuntra dem till att ta större plats.

Film och media som verktyg för analys av könsroller och tjejers rättigheter *Tempo dokumentärfilmsfestival* arbetar i sin tur för en jämställd representation av manliga och kvinnliga filmskapare i filmerna de visar i såväl kort- som långfilmsformat. Men anser liksom *Folkets bio* att det är minst lika viktigt att berättelserna innehåller ett genustänk.

Just en sådan genusmedveten film använde *Stockholms filmfestival junior* sig av under året när de i samarbete med *Rädda barnen* bjöd in ledare för *Rädda barnens* tjejforum till en dag med bland annat föreläsningar om rätten till sin

---

⁶⁰ <http://www.fiberartsweden.nu/content/text-textil-tecken-almgrens-sidenv%C3%A4veri-museum>

⁶¹ <http://www.ueforum.se/speciell/guld.html>

egen kropp, diskussioner kring frågor som strukturell diskriminering och rasism, erfarenhetsutbyten och filmvisning av Céline Sciammas *Girlhood*, som handlar om några unga tjejer i en förort till Paris. Tanken var att ge ledarna ökad kunskap och användbara verktyg för hur man kan lyfta tjejer och deras rättigheter. Men också att kraftsamla och belysa vikten av ledarnas arbete med tjejforumen, som syftar till att unga tjejer ska få bättre självkänsla. 2015 hölls tjejforum på ungdomsgårdar i Husby, Rinkeby och Fittja.

Fryshuset är en annan aktör som arbetar på olika sätt för att stärka unga. Under året analyserade och diskuterade de hur tjejer och killar framställs i olika medier och vad det ger för konsekvenser tillsammans med ungdomar inom verksamheten. Detta i syfte att skapa en större genusmedvetenhet vad gäller samhällets formande av könsroller.

Könsneutrala leksaker och litteratururval som passar alla

För att komma ifrån just detta med att styra över vad som passar flickor och pojkar så visar *Leksaksmuseet* i sin tur upp sina samlingar utan att dela in leksakerna i vad som historiskt ansetts vara flick- respektive pojkleksaker. Det finns vidare många verksamheter som aktar sig för att könsbestämma men som likväl försöker att skapa ett urval som ska uppskattas av både tjejer, killar, kvinnor och män. Hit hör exempelvis *Finlands kulturinstitut* som har detta tänk med sig vid inköp av litteratur, tidningar och tidskrifter för att deras bibliotekssamling ska passa så många som möjligt.

Feministiska perspektiv på traditionella könsroller

Könsroller stod vidare i fokus på Marabouparken under 2015 som i samarbete med Konsthall C bland annat behandlade feministiska perspektiv på frågor som vård av barn och hushållsarbets plats i samhället i ett film- och seminarieprogram samt i två större utställningar. Den ena utställningen var *Maintenance Art Works*, den första utställningen i Sverige med den amerikanska konceptkonstnären Mierle Laderman Ukeles, med verk som hon skapade under 70-talet. Den andra utställningen var *From Her House* med konst av Anna Sjödahl, Margaret Raspé och Joanna Lombard, vars innehåll presenterades som "viktiga hållpunkter som vidgar förståelsen för hur feministiska konstnärskap utvecklades under 1960- och 1970-talen."⁶²

"Laderman Ukeles konstnärskap handlar genomgående om arbetsuppgifter som har låg status: hushållsarbete, barnpassning, städning och sophantering. Det börjar i det egna hemmet, när hon själv är hemma med barn och börjar

---

⁶² *Aftonbladets* Camilla Hammarström skrev om *Maintenance Art Works*. <http://marabouparken.se/from-her-house/>

dokumentera sina handlingar som ett konceptkonstverk./.../ Genom att föra in dessa lågt värderade jobb i en konstkontext, vill konstnären utmana de värdehierarkier som rangordnar människor, arbetsuppgifter och konst. Hon vänder sig mot ett manligt avantgarde som har markservicen ordnad för sig. Hon skriver i sitt manifest: "after the revolution, who's going to pick up the garbage on Monday morning?"⁶³

Lesbians To The Rescue i retrospektiv

En annan utställning under året som ifrågasatte samhällets könsroller var Tensta konsthalls utställning "Here we LTTR: 2002-2008" om det queerfeministiska konstnärskollektivet LTTR. Akronymen som från början stod för Lesbians To The Rescue skiftade med tiden betydelse till Listen Translate Record, Lesbians Tend To Read och Lacan Teaches To Repeat. Kollektivet hade sin bas i New York under 2000-talet och bestod av konstnärerna Ginger Brooks Takahashi, K8 Hardy, Ulrike Müller och Emily Roydon. Tillsammans producerade de en årlig tidskrift kring vilken de skapade olika aktiviteter såsom filmvisningar och performances som man fick ta del av i utställningen genom video- och fotomaterial. (not <http://tenstakonsthall.se/?here-we-lttr-20022008-1>)

Tensta konsthalls chef Maria Lind intervjuades om tanken med utställningen av *Stockholms Frias* Laura Pynnönen:

" – Många hbtq-platser i Stockholm har stängt på senare år. Hallongrottan, Copacabana, Roxy och Högkvarteret. Det finns inga givna ställen om man intresserar sig för de här frågorna och identifierar sig med den verksamheten och politiken /.../.

Genom att aktivera LTTR:s arbete här hoppas man sätta ljus på aktuella frågor för hbtq-personer i dag. Därför bjuder Tensta konsthall in konstnärer, forskare, aktivister och poeter för personliga läsningar av utställningarna, med fokus på det i materialet som har betydelse för just dem." (not <http://www.stockholmsfria.se/artikel/117770>)

*LTTR var själva med och tog fram utställningen tillsammans med arkitekten Sara Brolund de Carvalho, vilket Fredrik Svensk kommenterade i *Kunstkritikk* kan ses "som ett viktigt exempel på hur en samtida konsthall kan arbeta med institutionalisering och historisering tillsammans med de som stått bakom själva objektet, i det här fallet en tidskrift och dess närmiljö." (not <http://www.kunstkritikk.se/kritikk/ursinne-agitation-gemenskap/?d=se>)*

---

⁶³ <http://www.aftonbladet.se/kultur/konst/article20401819.ab>

Sthlm region unstraight

Historisering kopplat till hbtq-rörelsen var även i fokus på *Stockholms läns museum* under året. I samarbete med *The unstraight musum* påbörjades projektet "Sthlm region unstraight". Projektet som även fått riktade medel av *Länsstyrelsen* syftar till att identifiera och uppmärksamma betydelsefulla historiska och nutida platser i länet med anknytning till hbtq-communityt. Detta med hjälp av skyltar, lärarhandledning och en digital guide med ljudfiler, texter och bilder. *Stockholms frias* Åsa Ekström lyfte projektet i artikeln "Nu förses betydelsefulla hbtq-platser med skyltar" där Jennifer Schutzberg, länsmu-seets pedagog och projektledare för initiativet intervjuades.

"– Nu hoppas vi att länets invånare ska dela med sig av sina historier och även ladda upp sina bilder i vår bilddatabas/.../

Materialet kommer att arkiveras och därefter tillgängliggöras. Redan nu har förslag ramlat in om bland annat platser där man organiserat sig, diskotek, badplatser, parker och uppväxtorter. /.../

– Ett exempel är Tyresövädden där fotbollslaget TFF tränade och där flera av spelarna var öppet lesbiska. Sådant har haft betydelse för de tjejer som varit aktiva inom idrottsrörelsen.

– Vi vill lyfta hbtq-rörelsens historia. Det är en demokratifråga. Det är inte enbart EN historia som ska berättas. Normen har varit en heterosexuell man. Kvinnor, barn och hbtq-personer förekommer mer sällan och det vill vi ändra på." (not <http://www.stockholmsfria.se/artikel/118179>)

Arbetet med projektet har fortsatt under 2016 och hittills har man uppmärksammat tio platser i åtta kommuner i länet som det tagits fram ljudguider om. Dessa går att ladda ned på: stockholmslansmuseum.onspostory.com (not <http://stockholmslansmuseum.onspotstory.com/sv/webapp/guide/sv/1390>)

Kulturaktörer berättar

Sofie Samuelsson, utvecklingsledare, Regionbibliotek Stockholm.

Du har författat skriften "Normkritik, hbtq och folkbibliotek - ett försök" åt Regionbibliotek Stockholm, berätta.

För att vara ett bibliotek för alla krävs kunskap och förståelse för de normer som präglar vårt samhälle och som även återspeglas på våra folkbibliotek. Det handlar om alltifrån medierna vi köper in, till skyltning och vilka hyllor som frontas, programmen vi erbjuder och hur vi bemöter våra biblioteksanvändare, men också varandra inom personalgruppen. Skriften vill uppmana till normmedvetenhet och berättar om erfarenheter från hbtq-certifieringen av Hallonbergens bibliotek och om ett försök till normkritiskt läsförmedlande arbete med barn och unga.

Hur har ni gått vidare med arbetet?

Vi har arrangerat föreläsningar och samtal utifrån skriften i olika biblioteks-sammanhang för att uppmärksamma frågan, sprida kunskaper från projektet och möjliggöra erfarenhetsutbyte. Planer finns nu också på ett uppföljande projekt som går under arbetsnamnet ”*Inkluderande biblioteksverksamhet: Ett projekt med fokus på normkritik, hbtq, läsfrämjande och metodutveckling.*”

Tillgänglighet för funktionshindrade

”Verksamheten ska vara tillgänglig för alla. Den förening eller organisation som får stöd ska sträva efter detta, både i den fysiska miljön och i information i form av till exempel broschyrer och hemsida.”

För allas delaktighet i samhället

Alla människor har rätt att kunna ta aktiv del i dagens samhälle och vårt gemensamma kulturarv. Inom Stockholms läns kultur- och föreningsliv finns flera aktörer som på olika sätt verkar för att inkludera personer med funktionshinder i sina verksamheter. Nedan följer några exempel från organisationer som fått stöd under 2015.

Punktskriftsskyltar, rullstolsplatser och hörselslinga

En av länets kulturaktörer som länge arbetat med tillgänglighetsfrågor är *Kulturhuset i Ytterjärna*. Under 2015 reserverade de ytterligare platser för rullstolar, förbättrade sin belysning, införde hörselslinga och särskilda P-platser för funktionshindrade samt arbetade med att göra sin webbplats dels mer tillgänglig, dels mer informativ om de tillgänglighetsanpassningar som finns på plats. Såsom hissar med utrymme för rullstol, ledstänger, markerade trappsteg, rullstolsramp till uteserveringen, handikapptoalett, möjlighet att ta med sig leddhund och att få hjälp av kulturhusets entrévärdar för att ta sig till sin plats - samt relevanta fakta om teatersalongen för den som är rullstolsburen. (not <http://kulturhuset.nu/infor-ditt-besok/tillganglighet/>)

En annan kulturinstitution som jobbat med tillgänglighet ett längre tag är *Folkoperan*. 2012 fick de Stockholms stads *S:t Julianpris* som uppmärksammar verksamheter som arbetar för att inkludera alla människor i samhället med priser i olika kategorier. *Folkoperan* fick pris i kategorin fysisk tillgänglighet med motiveringen att verksamheten:

”tjänar som inspiration och utgör ett gott exempel för skapande av fysisk tillgänglighet till andra kulturinstitutioner med verksamheter i K-märkta byggnader. Vi vill speciellt lyfta fram entrén med bland annat den magiska stentrappan som genom en knapptryckning förvandlas till en lyfttrappa.”

Under 2015 tog *Folkoperan* fram en ny handlingsplan för att tillgängliggöra sin verksamhet ytterligare, vilken träder i kraft 2016 och innehåller bland annat fler ledstänger, en textmaskin och punktskriftsskyltar.

Selam är en tredje aktör med utarbetat tillgänglighetstänk. De arrangerar kulturprogram i konsertsalar med hög tillgänglighet sett till såväl funktionsanpassning i lokalerna som till möjligheten att ta sig dit genom goda kommunikationer. Vid event på *Globens* arenor såsom *Hovet* eller *Annexet* byggs särskilda handikappramper och ledsagare erbjuds att följa med gratis. *Skärgårdsmuseet*, som är en aktör i den mindre skalan, har i sin tur anpassat trösklar så att rullstolar och rullatorer kan komma fram på deras olika filialer på öar i Värmdö kommun. I väntan på att de får möjlighet att installera en personlift till övervåningen på museet i Stavnäs har de också framställt en pärm till nedervåningen med ett bild- och textmaterial om övervåningens utställning.

Fortbildning och värdefull sakkunskap

Det finns flera olika sätt som en verksamhet kan ta till för att kompetensutveckla sig i tillgänglighetsfrågor. Under 2015 tog *Skärgårdsmuseet* exempelvis hjälp av *Sveriges Hembygdsförbunds* tillgänglighetskonsulent som erbjuder sina tjänster till Sveriges hembygdsföreningar, förbund och museer för att de ska bli tillgängliga för alla.

Kulturhuset i Ytterjärna var istället i kontakt med företrädare för boenden för personer med olika funktionshinder. Detta i syfte att få deras synpunkter och förslag på hur de kan förbättra sin verksamhet ytterligare ur ett tillgänglighetsperspektiv för att alla ska få en bra besöksupplevelse.

Färgfabriken beviljades i sin tur kulturnämndens särskilda tillgänglighetsstöd för att utbilda sin personal i hur lokalen och utställningarna kan göras mer tillgängliga och vad man ska tänka på i bemötandet av personer med olika former av funktionsnedsättningar. Detta med hjälp av inbjudna föreläsare från olika föreningar för funktionsnedsatta.

Kulturhuset i Ytterjärna, *Skärgårdsmuseet* och *Färgfabriken* var också några av de verksamheter som deltog i en utbildningsdag om tillgänglighet som *Sta-*

tens Kulturråd anordnade under året. Till utbildningsdagen bjöd kulturförvaltningen in aktörer som fått stöd av landstinget för att driva sina verksamheter under 2015. Den innehöll bland annat föreläsningar av *Myndigheten för delaktighet* om enkelt avhjälpta hinder samt innebörden av en tillgänglig webbplats.

Samspel

Inom Stockholms läns kultur- och föreningsliv finns också aktörer som inte bara tillgänglighetsanpassar sin verksamhet för personer med olika former av funktionshinder utan även erbjuder riktade insatser för målgruppen. Ett sådant initiativ är det projekt som nämndes i ett tidigare avsnitt där *Regionbibliotek Stockholm* erbjöd anpassade biblioteksaktiviteter för personer med demenssjukdom och deras anhöriga i samarbete med *Demensförbundet* och *Svenskt Demenscentrum*. Ett annat exempel är det samarbetsprojekt som *Länsmusiken i Stockholm* inledde under 2014 med Jorielskolan i Älvsjö och som fortsatte under 2015. I projektet som går under namnet *Samspel* har elever med flerfunktionsnedsättningar fått öva in och framföra en konsert tillsammans med sin musikpedagog och en ensemble från *Blåsarsymfonikerna*. Björn Andersson, chefredaktör för tidningen *Specialpedagogik* tog del av projektet och skrev en krönika om sin konsertupplevelse:

"Eleverna spelade på bygelgitarr, surfplattor med inprogrammerade ljud, klangplattor och andra instrument. Musiken var mäktig och applåderna höga i den pampiga konsertlokalen vid Nybrokajen i Stockholm.

Samspelet mellan yrkesmusikerna, eleverna och deras pedagoger fungerade perfekt och var avgörande för den musikaliska upplevelsen. Det handlade ytterst om kommunikation."(not <http://www.lararnasnyheter.se/specialpedagogik/2014/1ss0/30/samspel-sprak>)

Om hur man kommunicerade med varandra för att få till ett fungerande samspel berättas det mer om i SVTs Abdul Hibombos artikel "Elever och proffs gör musik över gränser", där elevernas musikpedagog samt tonsättaren Sol Andersson som skrivit musiken till projektet intervjuades.

"– Varje instrument eller grupp av instrument har en egen färg och då får dirigenten visa upp den färgen, när det är elevens tur att spela, säger hon. /.../ Och för att detta ska fungera krävs det två dirigenter - en vanlig dirigent och en medhjälpare som hjälper eleverna med takten.

Instrumenten är välbekanta för eleverna. Det är samma instrument som musiklektorn Magnus Allensten använder i sin undervisning på Jorielskolan.

Nu hoppas både Magnus Allensten och Sol Andersson att erfarenheterna kan få spridning till övriga landet.

– Jag ser att det är många elever som vuxit genom det här, konstaterar Magnus Allensten.” (not <http://www.svt.se/kultur/musik/elever-och-proffs-gor-musik-over-granser>)

Filmfestival för döva

Ett annat exempel från 2015 är Dövfilmfestivalen som Stockholms Dövas förening anordnade på biografen Zita med projektmedel från landstinget.⁶⁴ Den innehöll tio filmer som skapats om, med och/eller av döva och bestod av en blandning av kort- och långfilmer. Däribland Elsa Björnsdottirs The Endless Story som baserar sig på ”en sann historia om döva barn från en tid när teckenspråk var förbjudet” Miroslav Slaboshpitskijs The Tribe som utspelar sig på en internatskola för döva där den nya eleven Sergej genast dras in i ”ungdomsgänget som ägnar sig åt rån, mutor och prostitution”⁶⁵ samt Julian Peedle-Calloos Battle lines som handlar om en döv man som inte får ”vara med i striden för sitt hemland och stoltheten får sig en knäck. Hur ska hans omgivning se på honom nu? Är han en svikare?”⁶⁶ Utöver filmvisningarna innehöll festivalen även avslutningsmingel två helgkvällar i rad med diskussioner om filmerna - dels på Dövas hus vid Globen, dels på Hotell Anglais vid Humlegården.

I samband med festivalens 15-årsjubileum 2014 intervjuades festivalens initiativtagare Gunilla Wågström Lundqvist och Ylva Björklund i *Dövas tidning*. De berättade då att Sverige är unikt som arrangerat dövfilmfestival så många år i rad - och att de startade festivalen för att de kände att det fanns ett behov av en plattform där döva kunde mötas för att se och diskutera dövfilm. De talade här också om den utveckling som festivalen genomgått sedan starten:

”Ylva: – /.../Under den första filmfestivalen (år 2000) visade vi fem långfilmer producerade av hörande. De hade en sorts stackars döva-mentalitet. Och under de första filmfestivalerna innehöll filmtitlarna ord som tyst kärlek, tyst mord och bortom orden. Nu visar vi mest filmer producerade av döva och med döva skådespelare. /.../

Vad beror den utvecklingen på?

Gunilla: – Jag tror att dövfilmfestivaler generellt betyder mycket. När man som döv ser en film producerad av döva och med döva skådespelare blir man sporrad att göra samma sak själv och sedan visa den på filmfestivaler för döva.

---

⁶⁴ Projektmedlet gavs inom ramen för Kulturstöd till tillfällig verksamhet.

⁶⁵ Stockholms dövas förening, ”Dövfilmfestival 2015”, <http://www.stockholmsdf.se/dov-filmfestival/historik/2015-2/>, hämtad 2016-11-15.

⁶⁶ Stockholms dövas förening, ”Dövfilmfestival 2015”, <http://www.stockholmsdf.se/dov-filmfestival/historik/2015-2/>, hämtad 2016-11-15.

Ylva: – Ja, och så bidrar den digitala tekniken som blivit billigare och tillgängligare till att man lättare kan göra filmer. Man behöver inte ha tung kamerautrustning i dag. Och man kan också visa sina filmer på webben, till exempel i sociala medier.”⁶⁷

Sprallsång och Allsång på Stallet

Ytterligare ett evenemang som funnits ett par år och som blivit en uppskattad mötesplats är *Sprallsång* och *Allsång* som regelbundet tar plats på *Stallet*. Det vänder sig till personer med olika former av funktionsnedsättningar och består av livemusik där publiken välkomnas att dansa och sjunga med. Evenemanget som arrangeras av ett av studieförbunden som får stöd av landstinget, *Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet (NBV)*, är uppdelat i två delar - ett för barn och unga som går under namnet *Sprallsång* och ett för vuxna som går under namnet *Allsång*. Under 2015 arrangerades eventet vid 12 lördagstillfällen - varav ett av tillfällena hölls på *internationella Downs Syndrom-dagen* då alla uppmanades att komma med udda strumpor som ett sätt att fira allas lika värde. I Yotubefilmen "Allsång på Stallet" får man möta musiker och besökare under ett av Allsångstillfällena. (not <https://www.youtube.com/watch?v=sZ-nZ3Unit8>)

Tillgängligt landskap åt alla

Under 2015 invigdes också den tionde och sista platsen inom ramen för projektet *Tillgängligt landskap åt alla* som *Stockholms läns museum* drivit under ett par år tillsammans med *Sveriges hembygdsförbund* och i samarbete med kommunerna Norrtälje, Botkyrka, Upplands Väsby, Vallentuna och Sollentuna, samt markägare och lokala hembygdsförbund och aktörer. Projektet som även fått riktade medel av *Länsstyrelsen* syftade till att ge personer med bland annat synnedsättning och rörelsehinder en möjlighet att uppleva intressanta kulturhistoriska miljöer runt om i Stockholms län, genom att ta fram särskilda audioguides. Guiderna innehåller dels beskrivningar av de tio olika platserna och hur man enklast tar sig dit, dels dramatiserade historiska berättelser om varje plats. Gabriele Prenzlau-Enander, styrelsemedlem på *Sveriges hembygdsförbund*, intervjuades om projektet av *Stockholm Direkts* Frida Gunner Brookes. I artikeln berättar hon att det är vanligt att man:

---

⁶⁷ Niclas Martinsson, "Extrastor dövfilmfestival i år" <http://www.dovastidning.se/kultur/film/item/494-extrastor-dovfilmfestival-i-ar>, hämtad 2016-11-15.

”/.../anpassar landskapet, med exempelvis ramper, för att göra platser mer tillgängliga. Men här har man valt att använda sig av modern teknik i stället. Ljudguiderna underlättar för besökarna att ta sig till platsen genom beskrivningar av möjliga resvägar samt hur långa avstånden är från hållplats till platsen. Dessutom får besökaren reda på vilken typ av terräng där är och hur långt man kan ta sig med en rullstol.

– Många känner sig osäkra för att åka ut till nya platser och vi vill undanröja det som är besvärligt. Det här är en rättvisefråga.

För att öka upplevelsen på plats har man också skapat ljudguider som låter besökarna lyssna på dramatiserade berättelser där fakta varvas med fiktion om miljöerna.” (not <http://www.stockholmdirekt.se/nyheter/bogsgards-kulturav-nu-for-alla/dbbojfladSta8gT21LSx7cTa3tNWw/>)

Ljudguiderna går att ladda ned dels i de kulturhistoriska miljöerna med hjälp av att skanna av QR-koder i en mobilapp. Dels från Stockholms läns museums webbplats, där de presenteras såhär:

”Ljudguiderna tar dig med på en vandring genom tid och rum. De låter dig träffa några av de människor som levde sina liv i svunnen tid. Ladda ned dem och ta med dig dessa ljudguider och lyssna på dem på plats: gruvorna på Utö, vid Edsbro masugn, på industrimuseet Pythagoras, vikingagården Gunnes Gård, en historisk resa utmed Åkers kanal, kulturmiljön vid Brottbys hållristningar vid Slagsta, Sjöfartsmuseet i Älmsta, bland lotsar och skalder i Sandhamn samt i 1800-talets kulturlandskap kring Bögs gård. Lyssna, och låt dig förflyttas till en annan värld...” (not http://www.stockholmslansmuseum.se/upptack_lanet/tillgangligt-landskap-alla/)

Riktad marknadsföring

För att nå ut till berörda med information om projektet *Tillgängligt landskap åt alla* har *Stockholms läns museum* och *Sveriges hembygdsförbund* samverkat med handikapporganisationer för synskadade och rörelsehindrade. Dessa har i sin tur tipsat sina medlemmar om satsningen samt arrangerat grupputflykter till ett par av besöksmålen.

Tensta konsthall och *Kulturhuset i Ytterjärna* är två andra exempel på aktörer som använder sig av riktad marknadsföring för att nå ut till personer med funktionsnedsättning. Den förra vänder sig direkt till lokala dagverksamheter samt skolor med särskoleklasser för att informera om att de erbjuder kostnadsfria visningar som är särskilt anpassade för dem. Den senare har ett tjugotal boenden för funktionsnedsatta barn och vuxna i Järna som de kontaktar regelbundet för att informera om sina kommande föreställningar.

Kulturbevakning för synskadade

Den som är synskadad kan vidare vända sig till *Läns och Riksnytt* för kultur-tips. Taltidningen bevakar och sprider information om intressanta initiativ och verksamheter i länets kulturliv för den med synnedläggelse. Såsom utställningar med taktila inslag eller utställningar som är visuellt spännande och därmed intressanta att beskriva. I deras kulturbevakning återfinns också rapporter om ny teknik som förbättrat möjligheten till syntolkning av såväl biofilmer som TV-program - och om försök som gjorts för att syntolka dans samt intervjuer med synskadade dansare med mera.

Utöver kultur bevakar de också hjälpmedel och samhällstjänster för personer med synnedläggelse och erbjuder så kallad tilläggsinformation som synskadade inte får från andra medier. Till exempel beskrivningar av hur omtalade personer som Donald Trump ser ut samt utseendet på de nya sedlarna och hur man skiljer dem åt som synskadade. Dessutom bjuder tidningen på intervjuer med synskadade personer som delar med sig av berättelser ur sina liv, där ibland *"Felicia som precis blivit mamma, Walle som länge kämpat med sitt alkoholmissbruk och Mohammed som kommit till Sverige som flykting och kämpar för att få vård och hjälpmedel."*⁶⁸

---

⁶⁸ Citatet är hämtat från en blankett ur deras redovisning.